

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi
Ankara University Faculty of Educational Sciences Journal of Special Education

Erken Görünüm | Advance Online Publication

ARAŞTIRMA | RESEARCH

Gönderim Tarihi | Received Date: 09.07.24

Kabul Tarihi | Accepted Date: 09.01.25

Erken Görünüm | Online First: 24.01.25

BİLSEM Gelecek Farkındalığı Psiko eğitim Programı'nın Uygulamadaki Yansımaları

[Türkçe okumak için tıklayınız](#)

Reflections of BİLSEM Future Awareness Psychoeducation Program in Practice

[Click here to read in English](#)

Mustafa Aydoğan

Işıl Tanrıseven

BİLSEM Gelecek Farkındalığı Psikoeğitim Programı'nın Uygulamadaki Yansımaları*

Mustafa Aydoğın¹

Işıl Tanrıseven²

Öz

Giriş: Özel yetenekli çocuklar, bir ülkenin iktisadi, sosyal, kültürel kalkınma hedeflerine ulaşmada en önemli insan kaynağı olarak nitelendirilebilir. Ülkemizde özel yetenekli çocukların gelişimlerinde önemli yere sahip kurumların başında Bilim Sanat Merkezleri yer almaktadır. Bu araştırma 2021 yılından itibaren BİLSEM 'de eğitim alan özel yetenekli öğrencilerin kariyer gelişimlerini desteklemek amacıyla MEB tarafından hazırlanan "Gelecek Farkındalığı Psikoeğitim Programı"na ilişkin öğrenci kazanımlarını ve görüşlerini incelemeyi amaçlamaktadır.

Yöntem: Bu çalışmada durum çalışması türlerinden bütüncül tek durum deseni kullanılmıştır. Çalışmanın araştırma grubunu, 2022-2023 eğitim-öğretim yılında Mersin'in Tarsus ilçesinde yer alan bir Bilim ve Sanat Merkezi'nde destek eğitim programına devam eden 8 kişiden oluşan 4. Sınıf öğrencileri oluşturmuştur. Araştırma verileri, "Gelecek Farkındalığı Psikoeğitim Programı'na İlişkin Görüşme Formu" ve "Gözlem Formu" ile toplanmıştır. Elde edilen veriler MAXQDA Pro 2020 nitel veri analiz programı aracılığıyla betimsel analiz yöntemiyle analiz edilmiştir.

Bulgular: Araştırma sonuçlarına göre özel yetenekli öğrencilerin tamamına yakınının Gelecek Farkındalığı Psikoeğitim Programı'nın ilgi ve yetenekleri tanıma-kariyer uyum yetenekleri, amaç belirleme konusundaki kazanımlarına ulaştığı görülmüştür. Ancak öğrencilerin bir kısmının geleceğe ilişkin sorumluluk almanın önemini açıklayamadığı ve tamamının sosyal girişimcilik örneği veremediği gözlenmiştir. Ayrıca sonuçlar özel yetenekli öğrencilerin psikolojik sağlamlık konusundaki kazanımların birçoğuna ulaştığı, bir kısmına ulaşamadığı ancak öğrenme çevikliği kazanımlarına çoğunlukla ulaşamadıklarını göstermiştir. Ek olarak öğrencilerin tamamına yakınının meslekleri tanıma ve karar verme konularındaki kazanımlara ulaştıkları görülmüştür. Ancak öğrencilerin bir kısmı gelecekte yapabileceklerine ilişkin kendine inanmanın önemini ifade edememişlerdir.

Tartışma: Araştırma kapsamında Gelecek Farkındalığı Psikoeğitim Programı'nda uygulanan etkinliklerin öğrencilerin kendilerini tanımalarına, amaç belirlemelerine, meslekleri tanımlarına, karar vermelerine ve kariyer uyum yeteneklerini geliştirmelerine imkân sağlandığı görülmüştür.

Anahtar sözcükler: Bilim sanat merkezleri, özel yetenekli öğrenciler, gelecek farkındalığı psikoeğitim programı, kariyer gelişimi, kariyer benliği, seçeneklerin farkındalığı, karar verme yetkinliği.

Atf için: Aydoğın, M., & Tanrıseven, I., (2025). BİLSEM Gelecek Farkındalığı Psikoeğitim Programı'nın uygulamadaki yansımaları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi, Erken Görünüm*. <https://doi.org/10.21565/ozelegitimdergisi.1512094>

*Bu makale, Prof. Dr. Işıl Tanrıseven danışmanlığında hazırlanan "Gelecek Farkındalığı Psikoeğitim Programı'nın uygulamadaki yansımaları" başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

¹**Sorumlu Yazar:** Uzman, Mersin Üniversitesi, E-posta: mustafaaydogan389@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-3686-0718>

²Prof. Dr., Mersin Üniversitesi, E-posta: isiltanriseven@mersin.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-5884-2807>

Giriş

Özel yetenekli çocuklar, bir ülkenin iktisadi, sosyal, kültürel kalkınma hedeflerine ulaşmada en önemli insan kaynağı olarak nitelendirilebilir. Bu anlamda özel yetenekli öğrencilere verilen eğitimin niteliği ve bu öğrencilerin gelişimlerinin desteklenmesi büyük bir önem taşımaktadır. Ülkemizde özel yetenekli çocukların gelişimlerinde önemli yere sahip kurumların başında Bilim Sanat Merkezleri (BİLSEM) yer almaktadır. Millî Eğitim Bakanlığı (MEB), 1992 yılında özel yetenekli çocukların eğitimine yönelik bir proje çalışmasıyla BİLSEM'leri kurmuştur. Bu merkezler, Türk Eğitim Sistemi için en uygun modeli arama çabalarının bir ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Başlangıçta "Ek Ders Uygulama Okulu" adıyla bilinen bu merkezler, daha sonra hem bilim hem de sanat alanlarında özel yetenekli çocuklara eğitim verme amacıyla Bilim ve Sanat Merkezleri olarak adlandırılmıştır (Sezginsoy, 2007). Bilim ve Sanat Merkezleri, ülke genelinde özel yetenekli öğrencilerin tanınmasından sonra genel örgün eğitim kurumlarına ek olarak eğitim gördükleri kurumlardır. Özel yetenekli öğrenciler eğitim gördükleri okulların saatleri dışında tüm eğitim ve öğretim faaliyetlerine hafta içi veya hafta sonu devam edebilmektedirler. BİLSEM' in genel amaçlarında milli, ahlaki, kültürel ve insani değerleri benimseyen, koruyan, geliştiren; geniş bir dünya görüşüne sahip, yapıcı, yaratıcı, ülke ekonomisine katkı sağlayan, lider özellikli bireyler yetiştirilmesi bulunmaktadır (Kırdök & Barın, 2021).

BİLSEM'lerde özel yetenekli öğrencilerin yeteneklerini üst düzeyde kullanmaları amacıyla uyum, destek eğitimi, bireysel yetenekleri fark ettirme, özel yetenekleri geliştirme, proje üretimi ve yönetimi gibi çeşitli programlar uygulanmaktadır (Bolat, 2020). Bu programlar içerisinde destek eğitim programına devam eden öğrenciler için hazırlanan programlardan biri de Gelecek Farkındalığı Psikoeğitim Programı'dır. Bu program BİLSEM'de eğitim gören ilkokul 3. ve 4. sınıf özel yetenekli öğrencilerin ihtiyaçları ve gelişim özellikleri göz önünde bulundurularak onların gelişimlerini desteklemek amacıyla oluşturulmuştur (Kırdök & Barın, 2021). Program, Super'in (1990) Çocuklarda Kariyer Gelişim, Holland'ın (1973) Tipoloji Kuramı, Savickas'ın (2002) Kariyer Yapılandırma Kuramı, Parsons'un Özellik Etmen Kuramına dayanmaktadır. Super (1990) kuramında ilgi, kontrol, inanç ve yetkinlik olmak üzere çocukluk dönemi için dört kariyer gelişim görevi tanımlamıştır. Holland (1973) Tipoloji Kuramında mesleki kişilik tiplerini geleneksel, girişimci, sosyal, yaratıcı, araştırmacı ve gerçekçi olarak sınıflandırmıştır. Savickas'ın (2002) Kariyer Yapılandırma Kuramının temel kavramları ise kariyer uyumu, yaşam temaları ve mesleki benliktir. Ayrıca kuramında mesleki benliğin gelişimi açısından ailenin rolünü vurgulamıştır. Parsons (1909) Özellik Etmen Kuramında meslek seçimini bireyi tanıma, meslekleri tanıma ve yerleştirme olmak üzere üç aşamada ele almıştır. Gelecek farkındalığı Psikoeğitim Programı'nda da öğrencilerin ilgi ve yeteneklerini tanıması, mesleki seçenekleri fark etmesi ve karar verme becerisinin gelişimi için "Kariyer Benliği, Seçeneklerin Farkındalığı ve Karar Verme Yetkinliği" olmak üzere üç temel yeterlik düzeyi tanımlanmış ve öğrencilerin belirlenen yeterliklere ulaşmalarını sağlamak amacıyla kazanımlar ve etkinlikler belirlenmiştir (Kırdök & Barın, 2021). Programda yer alan ilgi, merak, planlama, araştırma, aile, meslekler hakkında bilgi verme, meslekleri eşleştirme ve anahtar figürlere ilişkin etkinliklere sıklıkla yer verilmesi programda yer alan kuramların ele aldığı özelliklerin programa yansıtıldığını göstermektedir.

Eğitimin temel hedeflerinden birini oluşturan kariyer gelişimi özel yetenekli öğrencilerin özellikle desteklenmesi gereken önemli alanlarından biridir (Karacan, 2018). Her ne kadar kariyerle ilgili tutum ve kavramların ilk olarak çocukluk döneminde oluştuğu ifade edilse de (Ginzberg vd., 1951; Roe, 1956; Super, 1957) kariyer teorisyenleri çocukluk dönemine sınırlı vurgu yaparak bu durumu göz ardı etmiştir (Schultheiss, 2008). Achter ve Lubinski (2005) özel yetenekli öğrencilerin gelecekte yapmayı planladıkları işleri dokuz yaşından itibaren yaptıklarını bu nedenle okullarda yapılandırılarak verilen programların özel yetenekli öğrenciler için geç kalınmış programlar olduğunu belirtmiştir. Bu görüşe ek olarak ilkokulda özel yetenekli öğrenciler için kariyer belirleme hedeflerini teşvik edici etkinliklerin yapılmasının, kariyer keşifleri için seçkin kişilerin biyografilerinin kullanmasının, çocukların iş dünyasıyla tanışmasının (ziyaretler, ebeveynlerin işyerleri, konuk konuşmacılar) öneminden bahsedilmektedir (Greene, 2006). Bu nedenle özel yetenekli öğrencilerde kariyer eğitimine erken yaşlarda başlanmasının ve çocuğun erken yaşlarda kariyer gelişimlerinin sağlanmasına yönelik olarak eğitim programlarının düzenlenmesi gerektiği söylenebilir.

Gelecek Farkındalığı Psikoeğitim Programı, ülkemizdeki özel yetenekli çocukların kariyer gelişimlerini arttırmaya yönelik olarak hazırlanan ilk program olması nedeniyle önem taşımaktadır. Psikolojik danışman/rehber öğretmenleri tarafından uygulanması öngörülen program, özel yetenekli öğrencilerin benlik ve mesleki gelişimlerini desteklemeyi, potansiyellerine en uygun meslek seçimi yapmalarına yardımcı olmayı ve üretken bireyler olarak kariyer yapılandırmalarını sağlamayı amaçlamaktadır (Kırdök & Barın, 2021). Bu doğrultuda öğrencilerin ilgi ve yetenekleri açısından kendini tanımasını, mesleki seçenekleri fark etmesini ve karar verme becerisinin gelişimini sağlamak amacıyla hazırlanan etkinliklerden oluşan programın özel yetenekli öğrencilerin kariyer gelişimini erken yaşlarda desteklemede büyük öneme sahip olduğu söylenebilir.

Özel yetenekli bireylerin eğitimi için etkili bir programın geliştirilmesi, programın uygulanma süreci ve değerlendirilmesi gibi çalışmalar özel yetenekli çocukların keşfedilmesi gibi önemli bir ihtiyacı karşılamaktadır. Bu anlamda alan yazında BİLSEM'lerde uygulanan uyum programı (Karadayı & Tanrıseven, 2022), destek eğitim programı (Ertürk, 2019; Polat & Polat, 2021) ve bireysel yetenekleri fark ettirme programları ile ilgili araştırmalar (Ülker, 2022) yer alsa da Gelecek Farkındalığı Psikoeğitim Programı'nın uygulanması ve değerlendirilmesine ilişkin bir çalışma olmadığı görülmüştür. Ayrıca özel yetenekli öğrencilerin kariyer gelişimine yönelik psikoeğitim programlarının etkililiğine ilişkin sınırlı araştırma olduğu (Eker, 2023) görülmüştür.

Ayrıca alan yazında BİLSEM programlarının etkililiğini incelemeye yönelik pek çok araştırmaya da rastlanmıştır. Bilim Sanat Merkezleri'ndeki eğitim programlarının öğrenci (Kayışdağ, 2018; Daz-Başar, 2020, Orman, 2020) öğretmen (Ertürk, 2019; Şenol, 2011; Orman, 2020) ve yönetici (Orman, 2020) görüşlerine göre değerlendirilmesini amaçlayan araştırmalar bulunmaktadır. Buna ek olarak Eser (2011), araştırmasında Bilim ve Sanat Merkezleri'nin eğitim programlarını Hammond modeliyle değerlendirmiştir. Torunoğlu (2023) ise Bilim ve Sanat Merkezleri'nde uygulanan programları öğretmen, öğrenci ve veli beklentileri bağlamında ele almıştır. BİLSEM öğrencileri için 2021 yılında hazırlanan Gelecek Farkındalığı Psikoeğitim Programı'nın uygulamadaki görünümünün ortaya konmasının programdaki eksikliklerin belirlenmesi ve giderilmesi adına önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir. Bu bağlamda Gelecek Farkındalığı Psikoeğitim Programı'na ilişkin gerçekleştirilen süreçlerin ayrıntılı biçimde incelenerek var olan durumun betimlenmesinin özel yetenekli öğrencilerin kariyer gelişimi için daha etkin süreçlerin düzenlenmesine, yaşanan sorunların ortaya çıkarılmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca araştırma sonuçlarının özel yetenekli öğrencilerin kariyer gelişimi programları ile ilgili yapılacak araştırmalara ışık tutacağı düşünülmektedir. Bu noktadan hareketle bu araştırmada Gelecek Farkındalığı Psikoeğitim Programı'nın uygulamaya yansımaları incelenerek programa ilişkin öğrenci kazanımları ve görüşleri araştırılmıştır. Bu doğrultuda şu alt problemlere cevap aranmıştır;

1. Özel yetenekli öğrencilerin Gelecek Farkındalığı Psikoeğitim Programı'na ilişkin kazanımları nasıldır?
2. Özel yetenekli öğrencilerin Gelecek Farkındalığı Psikoeğitim Programı'na ilişkin görüşleri nasıldır?

Yöntem

Bu araştırmada 2021 yılından itibaren BİLSEM' de eğitim alan özel yetenekli öğrencilerin kariyer gelişimlerini desteklemek amacıyla MEB tarafından hazırlanan "Gelecek Farkındalığı Psikoeğitim Programı'na" ilişkin öğrenci kazanımlarını ve görüşlerini incelemek amacıyla durum çalışması yöntemi temel alınmıştır. Creswell'e (2021) göre durum çalışması; güncel bir durumun veya belirli bir zaman dilimi içindeki durumların çoklu bilgi kaynaklarıyla (mülakatlar, gözlemler, işitsel-görsel belge-rapor ve materyaller) detaylı bir şekilde bilgi toplayarak derinlemesine betimlenmesine veya durumla ilgili temaların ortaya konmasına dayalı nitel bir yaklaşımdır. Bu araştırma kapsamında Gelecek Farkındalığı Psikoeğitim Programı'nın uygulanma süreci gözlem ve görüşme gibi nitel veri toplama teknikleri ile derinlemesine betimlenmeye çalışılmıştır. Araştırmada durum çalışması türlerinden bütüncül tek durum deseni kullanılmıştır. Tek durum desenlerinde, bir birey, bir kurum, bir program ya da bir okul gibi tek bir analiz birim bulunmaktadır (Şimşek & Yıldırım, 2008). Bu araştırma kapsamında da Gelecek Farkındalığı Psikoeğitim Programı analiz birimi olarak kabul edilmiştir. Kariyer benliği, seçeneklerin farkındalığı ve karar verme yetkinlik alanlarına dayanan program, dört hafta ve sekiz etkinlik ve 28 kazanımdan oluşmaktadır (Kırdök & Barın, 2021). Programda yer alan etkinliklere ilişkin detaylı bilgiler verilerin toplanması bölümünde Tablo 1'de sunulmuştur.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Mersin ili Tarsus ilçesinde yer alan bir BİLSEM'de destek eğitim programı aşamasında yer alan 4. sınıfa devam eden 8 kişilik özel yetenekli öğrenci grubu oluşturmuştur. Gelecek Farkındalığı Psikoeğitim Programı'nın uygulanmasında büyük gruplar yerine 8-12 kişilik öğrenci grubuyla çalışılması önerildiğinden (Kırdök & Barın, 2021), araştırma 8 öğrenci ile yürütülmüştür. Araştırmada amaçlı örnekleme tekniklerinden ölçüt örnekleme tekniği kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme, araştırmanın amacına göre bilgi açısından zengin durumların derinlemesine incelenmesine olanak sağlamaktadır (Baltacı, 2018). Amaçlı örnekleme yöntemine dayalı ölçüt örnekleme; araştırmacı tarafından belirlenen kriterleri karşılayan durumlar üzerinde çalışılmasıdır (Yıldırım & Şimşek, 2021). Bu araştırma kapsamında destek eğitim programına devam eden grup çalışmasına uyumlu olan ve çalışmaya gönüllü olan öğrenciler araştırma grubuna dahil edilmiştir. Araştırma grubunun oluşturulmasında belirlenen ölçütlere sahip öğrenciler kurum yönetiminden elde edilen bilgilerle belirlenmiştir. Araştırma kapsamında 4. Sınıf öğrencilerinin seçilmesinin nedeni ise uygulanan programın 3. ve 4. sınıf öğrencilerine yönelik olmasıdır. Araştırmaya katılan öğrencilerin 4'ü kız, 4'ü erkek öğrencidir.

Veri Toplama Araçları

Gelecek Farkındalığı Psikoeğitim Programı'na İlişkin Görüşme Formu

Gelecek Farkındalığı Psikoeğitim Programına İlişkin Görüşme Formu, programa katılan BİLSEM öğrencilerinin programa ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından oluşturulmuştur. Görüşme formunun geliştirilmesi sürecinde öncelikle alan yazın taraması yapılmış ve araştırmacı tarafından bir taslak form oluşturulmuştur. Hazırlanan taslak form iki eğitim programları, iki psikolojik danışmanlık ve rehberlik alanında olmak üzere 4 uzmanın görüşüne sunulmuştur. Hazırlanan görüşme formunda 6 açık uçlu görüşme sorusu bulunmaktadır. Görüşme formunda öğrencilere programın neyle ilgili olduğu, akıllarında kalan etkinlikler, keyif aldıkları ve almadıkları etkinlikler, etkinlikleri yararları ve neler öğrendikleri ve programa ilişkin önerileri ile ilgili sorulara yer verilmiştir.

Gözlem Formu

BİLSEM Gelecek Farkındalığı Psikoeğitim programına ilişkin öğrencilerin kazanımlarını gözlemlemek amacıyla araştırmacı tarafından katılımcı gözlem formları oluşturulmuştur. Gözlem formu, gelecek farkındalığı psikoeğitim programının her bir oturumundaki kazanımları göz önüne alınarak oluşturulmuştur. Gözlem formu oluşturulurken her bir oturumun kazanımları ölçülebilir ve gözlenebilir ifade şekline getirilmiştir. Formun değerlendirilmesi ise her kazanımın hangi öğrencilerde gözlemlendiği hangi öğrencide gözlenmediğinin ifade edilmesi ve yanında da gözlenen öğrencilerin her biri için hangi özelliklerin gözlemlendiğine dair betimlemelerin yazılmasını içermektedir. Oluşturulan form iki eğitim programları ve öğretim, iki psikolojik danışmanlık ve rehberlik alanından olmak üzere dört uzmanın görüşüne sunulmuştur. Araştırmada video kaydı izni alınmadığı için gözlem formunun doldurulmasına ilişkin veriler programın uygulanması sürecinde tüm etkinliklerin ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınması ve öğrencilerin uygulama sürecindeki etkinliklerine ilişkin ürünleri, araştırmacının uygulama sonrasında aldığı gözlem notları aracılığıyla toplanmıştır.

Veri Toplama Süreci

Çalışma araştırmacı tarafından 2022-2023 Eğitim Öğretim yılının 2. döneminde uygulanmış olup 4 haftalık bir süreci kapsamaktadır. Bu 4 haftalık süreçte etkinlikler 40 + 40 dakikalık toplamda 80 dakika olacak şekilde uygulanmıştır. Psikoeğitim programının işleyişi ve oturum bilgileri Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1

Gelecek Farkındalığı Psikoeğitim Programının İşleyişi ve Oturum Bilgileri

Oturum	Yeterlilik alanı	Konu	Kazanım sayısı	Etkinlikler	Süre
1.hafta	Kariyer benliği	İlgi ve yetenekleri tanıma-kariyer uyum yetenekleri	7	Hoşlandıklarım ve yapabildiklerim-parçaları birleştir geleceğini oluştur	40 + 40
2.hafta	Kariyer benliği	Amaç belirleme	5	Geleceğe iz bırakıyorum- planlama hikayem	40 + 40
3. hafta	Kariyer benliği	Psikolojik sağlamlık- öğrenme çevikliği	9	Hayaller adasına yolculuk- öğrenmenin rengi	40 + 40
4. hafta	Seçeneklerin farkındalığı- karar verme yetkinliği	Meslekleri tanıma-karar verme	7	Meslekleri BİLSEM-kararlıyım	40 + 40

Tablo 1'de haftalara göre yeterlik alanlarına göre ele alınan, kazanım sayıları, konular, etkinlik başlıkları ve süreleri görülmektedir (Kırdök ve Barın, 2021). Örneğin birinci haftada kariyer benliği yeterlik alanı ile ilgili olarak öğrencilerin ilgi ve yeteneklerini tanımalarına ve kariyer uyum yeteneklerini geliştirmelerini yönelik iki etkinliğe yer verilmiştir. İlk etkinlik olan "Hoşlandıklarım ve Yapabildiklerim" etkinliği ile ilgili olarak hazırlık aşamasında öğrenciler program hakkında bilgilendirilmişler ve tanışma etkinliği yapılmıştır. Tanışma etkinliğinde herkes sırayla önce adını sonra yapmaktan hoşlandığı bir şeyi söylemiştir. Uygulama aşamasına ise uygulayıcı "Maceracı Pamuk'un hikayesini okumuş, hikâye ile ilgili açıklamalar yaparak sorular sormuştur. Daha sonra "Sizler neleri yapmaktan hoşlanıyorsunuz? "Neleri daha iyi yaparsınız?" sorularını sorarak öğrencilerin verdikleri cevaplar ile ilgi ve yetenekleri arasında bağ kurmasını sağlamıştır. Uygulayıcı öğrencilere renkli A4 kâğıtları dağıtarak uçak yapmalarını sağlamış ve öğrenciler uçağın kanatlarından birine ilgilerini diğerine ise yeteneklerini yazmışlardır. Öğrenciler uçaklarını uçurduktan sonra başkalarına ait uçakları incelemişler ve uygulayıcının sorularını cevaplamışlardır. Değerlendirme bölümünde uygulayıcı, öğrencilere "Bugün hangi ilgi ve yeteneklerini fark ettin?" sorusunu sorarak öğrenci uygulama kitapçığındaki "Etkinlikten Yansıyanlar Formundaki" uçak

görselinin bir kanadına ilgilerini bir kanadına yeteneklerini yazmasını istemiş ve gönüllü öğrencilerin paylaşımlarını almıştır.

Uygulamalar Bilim Sanat Merkezi'nde öğrencilerin öğrenim gördükleri atölyede yapılmıştır. Atölyeler öğrencilerin birbirlerini görebilecekleri "U" oturum düzenindedir. Her bir ders, araştırmacı tarafından ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmış, öğrenci ürünleri, ses kayıtları ve araştırmacı notlarından elde edilen verilerle her bir oturumun sonrasında araştırmacı ve bir uzman tarafından gözlem formu doldurulmuştur. Program uygulandıktan sonra programa katılan her bir öğrenci ile birebir yüz yüze görüşme yapılmıştır. Yapılan görüşmeler dijital ses kayıt cihazı kullanılarak kaydedilmiştir. Öğrencilerle yapılan her bir görüşme ortalama 10 dakika sürmüştür.

Gelecek Farkındalığı Psikoeğitim Programı, rehber öğretmen/psikolojik danışmanlar tarafından uygulanan bir programdır (Kırdök & Barın, 2021). Programın uygulayıcısı olarak araştırmacı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık alanında lisans eğitimini tamamlamış olup bir Rehberlik ve Araştırma Merkezi'nde iki yaz döneminde (2018-2019) staj yaparak özel yetenekli öğrencilerle çalışmıştır. Bu çalışmada "Gelecek Farkındalığı Psikoeğitim Programı" bizzat araştırmacı tarafından uygulanmış ve veriler araştırmacı tarafından toplanmıştır. Bu bağlamda araştırmacının katılımcı rolde olduğu ve doğal ortamı minimum düzeyde etkilediği öngörülmektedir.

Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen bulguların analizi MAXQDA nitel analiz paket programı aracılığıyla yapılmıştır. Araştırmada öğrencilerin programa ilişkin kazanımlarının ve görüşlerinin analiz edilmesinde nitel verilerin analizinde kullanılan betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Görüşmeden elde edilen verilerin betimsel analizi için kuramsal çerçevenin oluşturulmasında programın ön gördüğü yeterlik alanları olan kariyer benliği, seçeneklerin farkındalığı ve karar verme yetkinliği temaları temel alınmıştır. Bu temalara göre elde edilen veriler düzenlenmiş ardından düzenlenen veriler ilgili katılımcıların ifadelerinden doğrudan alıntılarla desteklenmiştir. Görüşmeden elde edilen verilerin güvenilirliği için Miles ve Huberman (1994) iç tutarlılık katsayısı ile hesaplanmıştır. Bu amaçla görüşmeden elde edilen veriler öncelikle metin haline getirilmiş; biri eğitim programları ve öğretim diğeri ölçme ve değerlendirme alanından olmak üzere iki uzman tarafından kodlanmıştır. Her bir görüşme sorusu için ayrı ayrı iç tutarlılık hesaplaması yapılmıştır. Yapılan iç tutarlılık hesaplaması sonucunda elde edilen sonuçların ortalaması %85.35 olarak bulunmuştur. Gözlem formundan elde edilen verilerin analizinde ise yeterlik alanlarıyla ilgili öngörülen her bir kazanımla ilgili öğrencilerin ses kayıtları ve ürünlerinde yer alan ifadeleri ve ifadelerin frekansları betimlenmiştir. Her bir öğrencide hangi kazanımların gözlediği ve nasıl gözlendiği araştırmacı tarafından kaydedilmiştir. Kazanımların nasıl gözlendiğine ilişkin olarak her bir öğrencinin her bir etkinliğin kazanımlarına ulaşmak için neler yaptığı, hangi ürünleri ortaya koyduğu ve etkinliklerle ilgili sorulara hangi cevapları verdikleri gözlem formuna kaydedilmiştir. Betimlemeler yapılırken araştırma grubu kısmında belirtilen Ö1, Ö2 gibi kodlarla öğrenciler isimlendirilmiştir. Araştırmada gözlemden elde edilen verilerin analizinde ses kayıtları, öğrencilerin ürünleri ve araştırmacının notları iki araştırmacı tarafından incelenmiş ve görüş birliği sağlanmıştır.

Bulgular

Araştırmanın birinci alt probleminde "Özel yetenekli öğrencilerin BİLSEM Gelecek Farkındalığı Psikoeğitim programına ilişkin kazanımları nasıldır?" sorusuna cevap aranmıştır. Öğrencilerin kariyer benliği yeterlilik alanı ilgi ve yeteneklerini tanıma-kariyer uyum yetenekleri konusundaki kazanımlarına ilişkin gözlem sonuçları Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2

Özel Yetenekli Öğrencilerin İlgi ve Yeteneklerini Tanıma-Kariyer Uyum Yetenekleri Konusundaki Kazanımlarına İlişkin Gözlem Sonuçları

Kazanımlar	Gözlendi	Gözlenmedi
Etkinlik/ler: Hoşlandıklarım ve yapabildiklerim-parçalarını birleştir geleceğini oluştur Konu: İlgi ve yeteneklerini tanıma-kariyer uyum yetenekleri Yeterlilik: Kariyer benliği		
1. Yapmaktan hoşlandığı etkinlikleri ifade eder.	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8	
2. Neleri iyi yapabildiğini açıklar.	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8	
3. İlgi ve yeteneklerinin akranlarından farklı olabileceğini ifade eder.	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8	
4. Geleceğine ilişkin merakını gidermek için araştırma yollarını ifade eder.	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8	
5. Geleceğe ilişkin sorumluluklarını ifade eder.	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8	
6. Geleceğe ilişkin sorumluluk almanın önemini açıklar	Ö1, Ö2, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7	Ö3, Ö8
7. Çalışma yaşantısına ilişkin ilgilerini ifade eder.	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8	

Tablo 2’de görüldüğü gibi öğrencilerin tamamına yakınında kariyer benliği yeterlik alanının tüm kazanımlarının gözlemlendiği görülmüştür. Kazanımların nasıl gözlemlendiğine bakıldığında “Yapmaktan hoşlandığı etkinlikleri ifade eder.” kazanımı ile ilgili olarak öğrencilerin ilgi alanlarını teknoloji ($f=1$), zekâ oyunları ($f=4$), sosyal bilimler ($f=1$), bilimsel araştırma ($f=1$), sanat ($f=7$), spor ($f=7$) olarak ifade ettikleri görülmüştür. Benzer şekilde “Neleri iyi yapabildiğini açıklar” kazanımı ile ilgili olarak öğrenciler yetenek alanlarını sanat ($f=4$), zihinsel etkinlikler ($f=3$), spor ($f=7$) şeklinde belirtmişlerdir. “Geleceğine ilişkin merakını gidermek için araştırma yollarını ifade eder.” kazanımı ile ilgili olarak öğrenciler; üniversite okumak ($f=2$), öğretmenlerden bilgi almak ($f=2$), kursa gitmek ($f=1$), kütüphaneye gitmek ($f=1$), rehberlik servisinden destek almak ($f=1$), insanlarla iletişimde olmak ($f=1$), uzmandan bilgi almak ($f=1$), internetten araştırma ($f=1$), kitaplardan araştırma ($f=2$), ilgili işle araştırma ($f=3$) cevaplarını vermişlerdir. “Geleceğe ilişkin sorumluluklarını ifade eder.” kazanımı ile ilgili olarak öğrencilerin büyük bir kısmı çok çalışmak ($f=5$) yanıtını vermişlerdir. Ö3 ve Ö8 kodlu öğrencilerde ise bu kazanım gözlenmemiştir. Özel yetenekli öğrencilerin amaç belirleme konusundaki kazanımlarına ilişkin gözlem sonuçları Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3*Özel Yetenekli Öğrencilerin Amaç Belirleme Konusundaki Kazanımlarına İlişkin Gözlem Sonuçları*

Etkinlik/ler: Geleceğe iz bırakıyorum-planlama hikayem			
Konu: Amaç belirleme			
Yeterlilik: Kariyer benliği			
	Kazanımlar	Gözlendi	Gözlenmedi
1. Gelecekte gerçekleştirmek istediği amaçları belirtir.		Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8	
2. Amaçlarını gerçekleştirmek için sorumluluklarını ifade eder.		Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8	
3. Planlamanın nasıl yapıldığını açıklar.		Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8	
4. Bir planın uygulanmasında çıkabilecek sorunlara karşı önlemler geliştirir.		Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8	
5. Yakın ve uzak çevresinde sosyal girişimcilik örnekleri verir.			Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8

Tablo 3’te görüldüğü gibi öğrencilerin tümünde kariyer benliği yeterlilik alanının hemen hemen tüm kazanımlarının gözlemlendiği görülmüştür. Kazanımların nasıl gözlemlendiğine bakıldığında “Gelecekte gerçekleştirmek istediği amaçları belirtir.” kazanımıyla ilgili olarak öğrencilerin gelecekteki amaçlarını bilim insanı ($f=2$), doktor ($f=4$), kaleci ($f=1$), öğretmen ($f=1$), iş insanı ($f=1$) ve inşaat mühendisi ($f=1$) olmak şeklinde ifade ettikleri belirlenmiştir. Benzer şekilde “Amaçlarını gerçekleştirmek için sorumluluklarını ifade eder.” kazanımıyla ilgili olarak öğrenciler antrenman yapma ($f=1$), kursa gitmek ($f=1$), takdir almak ($f=1$), çok çalışmak ($f=1$), problem çözme ($f=1$), kararlı olma ($f=2$), ders çalışma ($f=5$) şeklinde sorumluluklarını ifade etmişlerdir. “Yakın ve uzak çevresindeki sosyal girişimcilik örnekleri verir” kazanımıyla ilgili olarak programa katılan özel yetenekli öğrencilerin tamamının ($f=8$) sosyal girişimcilik kavramını bilmediği, dolayısıyla bu kazanıma ulaşamadığı görülmüştür. Özel yetenekli öğrencilerin psikolojik sağlık-öğrenme çevikliği kazanımlarına ilişkin gözlem sonuçları Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4’te görüldüğü üzere özel yetenekli öğrencilerin büyük bir kısmında kariyer benliği yeterlilik alanında yer alan öğrenme çevikliği ile ilgili kazanımların gözlenmediği belirlenmiştir. “Güçlü yönlerini ifade eder.” kazanımıyla ilgili olarak öğrenciler güçlü yönlerini futbol oynamak ($f=1$), sabırlı olmak ($f=4$), tasarım yapmak ($f=1$), problem çözme ($f=1$), ikna edici olma ($f=1$), cesur olmak ($f=5$), kararlı olmak ($f=3$), umutlu olmak ($f=1$), pes etmemek ($f=4$) şeklinde ifade etmişlerdir. “Zorluklar karşısında başa çıkma yollarını ifade eder.” kazanımıyla ilgili olarak öğrencilerin sabretmek ($f=4$), pes etmemek ($f=7$), azim ($f=2$) şeklinde ifadeler kullanmışlardır. “Destek kaynaklarının neler olduğunu açıklar.” kazanımına ilişkin öğrenciler destek kaynaklarını aile ($f=8$), öğretmen ($f=5$), arkadaş ($f=3$), uzman ($f=1$) şeklinde ifade etmişlerdir. “İnsanların yaşamlarında engellerle karşılaşabileceğini ifade eder.” kazanımıyla ilgili olarak öğrencilerden birinin (Ö5) karşılaşabileceği engeli ifade edemediği gözlenmiştir. Öğrencilerin neredeyse tamamının “Başarıya ulaşma konusunda kendine inanmanın önemini açıklar” ve “Azmin geleceği üzerindeki etkisini ifade eder kazanımına ulaşamadığı görülmüştür. “Yeni durumlara uyum sağlamanın önemini ifade eder.” kazanımıyla ilgili olarak programa katılan öğrencilerin büyük bir kısmında ($f=5$) bu kazanımın gözlemlendiği görülmüş; öğrenciler yeni durumlara uyum sağlarken öğrendiklerini gelecekte kullanma ($f=2$), hesap yapma ($f=1$), araştırmada kullanma ($f=2$), arkadaşlık ilişkileri kurma ($f=1$) şeklinde ifadeler kullanmışlardır. Üç öğrencide ise (Ö3, Ö4, Ö8) bu kazanım

gözlenmemiştir. Ayrıca öğrencilerin tamamının “Yeni durumlarda deneyimlerinden faydalanabileceğini ifade eder”; büyük çoğunluğunun da “Öğrenmede motivasyonun önemini ifade eder.” Kazanımına ulaşamadığı gözlenmiştir. Özel yetenekli öğrencilerin meslekleri tanıma ve karar verme konusundaki kazanımlarına ilişkin gözlem sonuçları Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 4

Özel Yetenekli Öğrencilerin Psikolojik Sağlamlık-Öğrenme Çevikliği Konusundaki Kazanımlarına İlişkin Gözlem Sonuçları

Etkinlik/ler: Hayaller adasına yolculuk-öğrenmenin rengi Konu: Psikolojik sağlamlık-öğrenme çevikliği Yeterlilik: Kariyer benliği		
Kazanımlar	Gözlendi	Gözlenmedi
1. Güçlü yönlerini ifade eder.	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8	
2. Zorluklar karşısında başa çıkma yollarını ifade eder.	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8	
3. Destek kaynaklarının neler olduğunu açıklar.	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8	
4. İnsanların yaşamlarında engellerle karşılaşabileceğini ifade eder.	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö6, Ö7, Ö8	Ö5
5. Başarıya ulaşma konusunda kendine inanmanın önemini açıklar.		Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8
6. Azmin geleceği üzerindeki etkisini ifade eder.	Ö4	Ö1, Ö2, Ö3, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8
7. Yeni durumlara uyum sağlamanın önemini ifade eder.	Ö1, Ö2, Ö5, Ö6, Ö7	Ö3, Ö4, Ö8
8. Yeni durumlarda deneyimlerinden faydalanabileceğini ifade eder.		Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8
9. Öğrenmede motivasyonun önemini ifade eder.	Ö5, Ö6	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö7, Ö8

Tablo 5’te görüldüğü gibi öğrencilerin tümünde seçeneklerin farkındalığı- karar verme yetkinliği yeterli alanının hemen hemen tüm kazanımları gözlenmiştir. Kazanımların nasıl gözlendiğine bakıldığında “Farklı seçenekler arasından kendine uygun olanı seçebileceğini ifade eder.” kazanımıyla ilgili olarak öğrencilerin kendine uygun seçenekleri yüzme ($f = 4$), satranç ($f = 3$), piyano ($f = 1$) şeklinde ifade ettikleri görülmüştür. “Gelecekte yapabileceklerine ilişkin kendine inanmanın önemini ifade eder.” kazanımının öğrencilerin küçük bir kısmında gözlendiği, dört öğrencide ise gözlenmediği görülmektedir

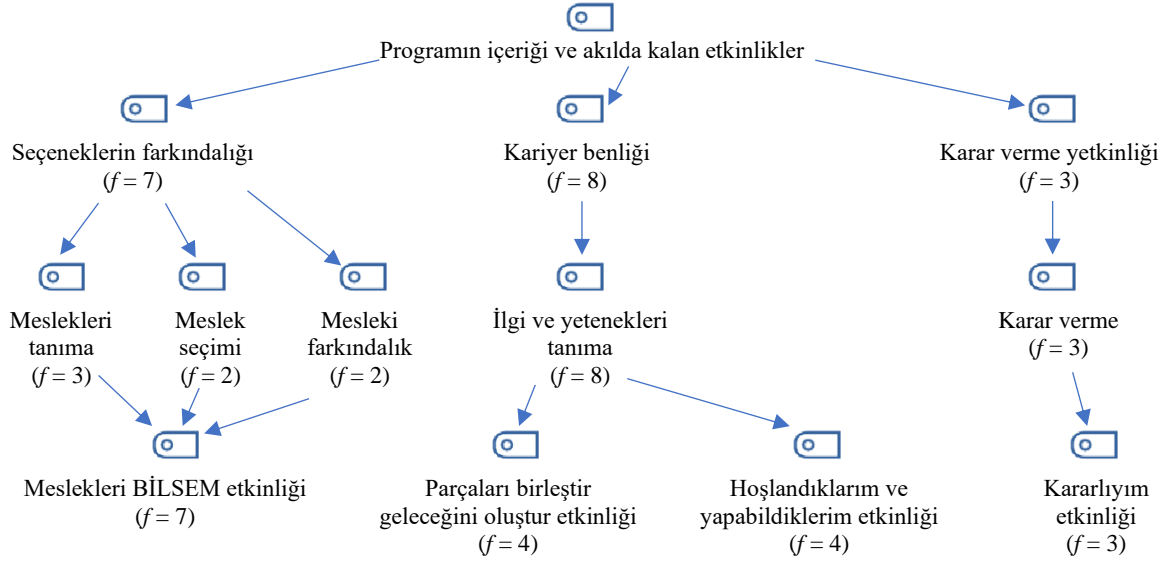
Tablo 5

Özel Yetenekli Öğrencilerin Meslekleri Tanıma ve Karar Verme Konusundaki Kazanımlarına İlişkin Gözlem Sonuçları

Etkinlik/ler: Meslekleri BİLSEM-kararlıyım Konu: Meslekleri tanıma-karar verme Yeterlilik: Seçeneklerin farkındalığı-karar verme yetkinliği		
Kazanımlar	Gözlendi	Gözlenmedi
1. Yakın çevresindeki meslekleri söyler.	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8	
2. Yakın çevresindeki mesleklerin dışında farklı mesleklerin de olduğunu açıklar.	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8	
3. Mesleklerin farklı işler yapabildiğini ifade eder.	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8	
4. Kişisel özellikleri ile mesleklerin gerektirdiği nitelikler arasındaki ilişkiyi açıklar.	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8	
5. Kararlarının geleceği üzerindeki etkilerini açıklar.	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8	
6. Farklı seçenekler arasından kendine uygun olanı seçebileceğini ifade eder.	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8	
7. Gelecekte yapabileceklerine ilişkin kendine inanmanın önemini ifade eder.	Ö2, Ö3, Ö4	Ö1, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8

Araştırmanın ikinci alt probleminde “Özel yetenekli öğrencilerin Gelecek Farkındalığı Psikoeğitim Programı’na ilişkin görüşleri nasıldır?” sorusuna cevap aranmıştır. Bu amaçla “Psikoeğitim Programı’nın neyle ilgili olduğunu düşünüyorsun? Yapılan etkinliklerden aklında kalanlar neler? Açıklar mısın?” sorusuna ilişkin bulgular Şekil 1’de sunulmuştur.

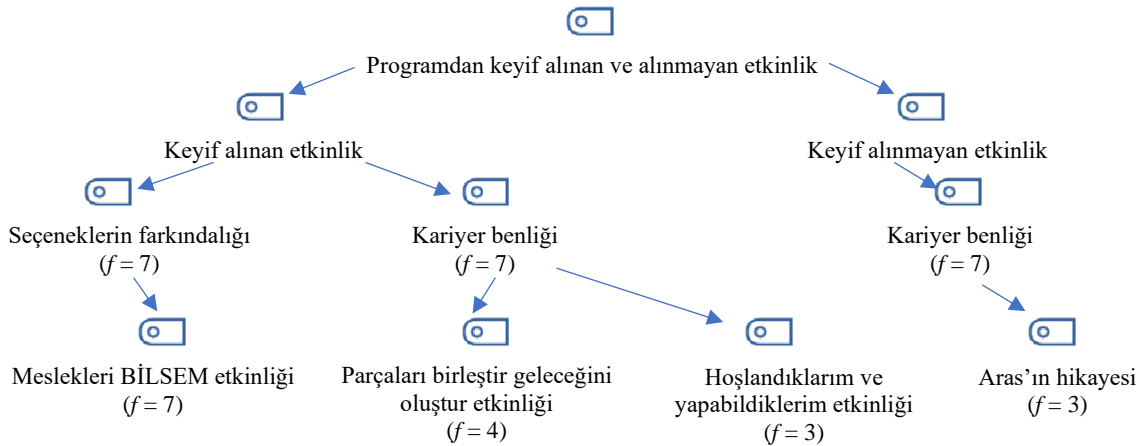

Şekil 1*Programın İçeriği ve Akılda Kalan Etkinlikler (n = 8)*

Not: BİLSEM = Bilim ve sanat merkezi.

Şekil 1 incelendiğinde, öğrencilerin görüşlerinin büyük çoğunluğunun ($f = 8$) ilgi ve yetenekleri tanıma kodu altında toplandığı görülmüştür. Öğrenci görüşlerinden alınan ifadeler şu şekildedir: Ö1 kodlu öğrenci görüşünü “Mesleki farkındalıkları anlamamızla ilgili olduğumu düşünüyorum. Mesela bizler meslekleri tanıyor muyuz, tanımıyor muyuz gibi (Seçeneklerin Farkındalığı). İlgi ve yeteneklerimiz hakkında konuştuk. Bunlarla ilgili yapboz yaptık (Kariyer Benliği). Karar alma ve mesleklerimiz üzerine konuştuk (Karar Verme Yetkinliği)” şeklinde ifade etmiştir. Ö2 kodlu öğrenci, “Gelecekte hangi mesleği seçmemize yardımcı olduğumu düşünüyorum. Bir sürü meslekler öğrendik. Harita vardı. Yelkenli gemi aklımda kaldı. Slogan yazdık. En son da meslekleri eşleştirdik. Bunlar aklımda kaldı (Seçeneklerin Farkındalığı). Uçak etkinliği aklımda kaldı. İlgi ve yeteneklerimizi yazmıştık. Yapboz etkinliği vardı (Kariyer Benliği)” ifadelerini kullanmıştır. Ö3 kodlu öğrenci ise görüşünü, “Meslekleri öğrendik. Bilgi ile çalışan meslekler bilim insanı, insanlar için çalışan meslekler öğretmen (Seçeneklerin Farkındalığı). Aklımda kalan etkinlikler ise daha çok uçak uçurtma etkinliği (Kariyer Benliği) ve balon etkinliğiydi (Seçeneklerin Farkındalığı)” şeklinde ifade etmiştir.

Görüşme formunun ikinci ve üçüncü sorusunu oluşturan “BİLSEM Gelecek Farkındalığı Programı kapsamında en çok keyif aldığım etkinlikler nelerdir? Niçin? ve BİLSEM Gelecek Farkındalığı Programı kapsamında keyif almadığım etkinlikler nelerdir? Niçin?” sorusuna ilişkin bulgular Şekil 2’de sunulmuştur.

Şekil 2*Programdan Keyif Alınan ve Alınmayan Etkinlik (n = 8)*

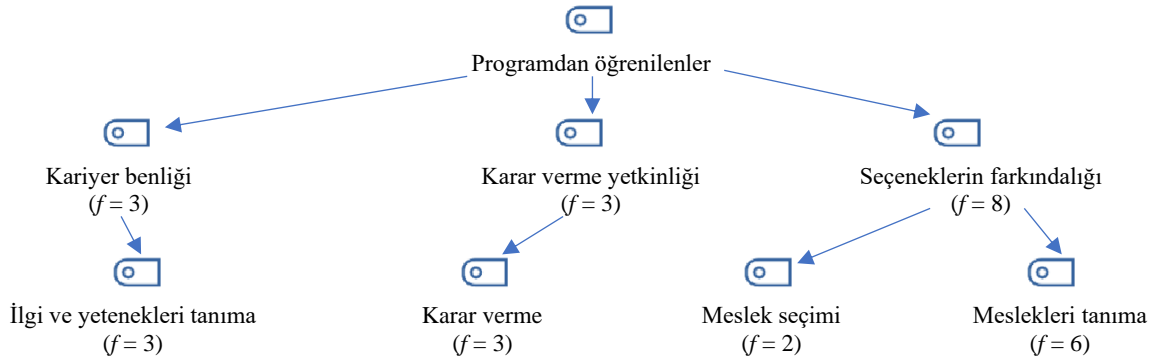
Not: BİLSEM = Bilim ve sanat merkezi.

Şekil 2’ incelendiğinde öğrencilerin görüşlerinin keyfi alınan etkinlik temasında seçeneklerin farkındalığı alt teması altında Meslekleri BİLSEM etkinliği ($f = 7$); kariyer benliği alt teması altında Parçaları Birleştir Geleceğini Oluştur etkinliği ($f = 4$) ve Hoşlandıklarım ve Yapabildiklerim Etkinliği ($f = 3$); keyif alınmayan etkinlik temasında kariyer benliği alt teması altında Aras’ın Hikayesi ($f = 3$) kodu altında toplandığı görülmüştür. Öğrencilerin keyif aldıkları etkinliklerle ilgili görüşlerinin büyük çoğunluğu seçeneklerin farkındalığı alt teması altında “Meslekleri BİLSEM” etkinliği ($f = 7$) olarak ifade ettikleri görülmektedir. Öğrenciler keyif almadıkları etkinlik ise kariyer benliği alt teması altında “Aras’ın Hikayesi” etkinliğinde toplandığı görülmektedir. Özel yetenekli öğrencilerin Gelecek Farkındalığı Psiko-eğitim Programı’nda en çok keyif etkinliklere yönelik görüşlerinden doğrudan alıntılar şu şekildedir: Ö2 kodlu öğrenci görüşünü, “En çok keyif aldığım uçak etkinliği ve yapboz etkinliği (Kariyer Benliği). Hem eğlenceliydi hem de ilgimi çekti. Meslekleri öğrenmek hoşuma gitti (Seçeneklerin Farkındalığı)” şeklinde ifade etmiştir. Ö3, “En çok keyif aldığım mesleklerle ilgili olan etkinlikti. İlgimi çeken ise eğlenceli anlatım oldu (Seçeneklerin Farkındalığı)” ifadesini kullanmıştır. Keyif almadığı etkinlikle ilgili olarak da Ö4 kodlu öğrenci, “Yazmayı sevmediğim için Aras’ın hikayesi (Kariyer Benliği)” demiştir. Ö6 kodlu öğrenci ise görüşünü, “Aras’ın hikayesinde yazı yazmayı hiç sevmedim. Başka da olmadı (Kariyer Benliği)” şeklinde ifade etmiştir.

Görüşme formunun dördüncü sorusunu oluşturan “BİLSEM Gelecek Farkındalığı Programı kapsamında uygulanan etkinliklerin yararlı olduğunu düşünüyor musun? Neler öğrendiğini düşünüyorsun? Meslekleri tanımanı sağladı mı nasıl?” sorusuna ilişkin bulgular Şekil 3’te sunulmuştur.

Şekil 3

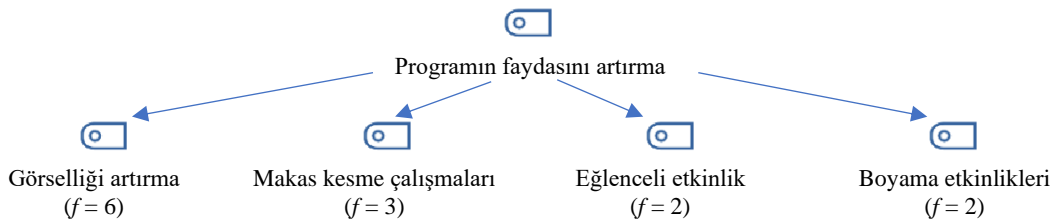
Programdan Öğrenilenler ($n = 8$)

Şekil 3 incelendiğinde, öğrencilerin tamamının BİLSEM Gelecek farkındalığı programı kapsamında uygulanan etkinliklerin yararlı olduğunu ifade ettikleri görülmektedir ($f = 8$). Özel yetenekli öğrencilerin Gelecek Farkındalığı Psiko-eğitim Programı’nda öğrenilenlere yönelik görüşlerinden doğrudan alıntılar şu şekildedir: Ö1: “Evet düşünüyorum. Öncelikle ilgi ve yeteneklerimin farkına vardım. Sonra mesleklerle ilgili bilgiler öğrendim. Bir sürü kağıtları okuduk onlar hep aklımda kaldı. Etkinlik yaptık kendimiz eşleştirdik. Sosyolog diye bir meslek varmış onu öğrendim. Nasıl hızlı karar verileceğini öğrendim.” Ö4: “Meslekleri öğrendim. Meslekler konusunda baya yararlı oldu. Bilmediğim meslekler olduğunu gördüm. Hangisi nesneyle ilgili, hangisi insanla ilgili olduğunu öğrendim. Ekonomist, muhasebeci, genetik mühendisliği mesleklerini öğrendim.” Ö6: “Evet düşünüyorum. Daha iyi karar vermeyi öğrendim. İlgi ve yeteneklerimi iyice daha öğrendim.” Görüşme formunun beşinci sorusunu oluşturan “Sana göre bu etkinlikler nasıl yapılsa daha faydalı olur, ne tür etkinlikler bu programın faydasını artırır? Açıklar mısın?” sorusuna ilişkin bulgular Şekil 4’te sunulmuştur.

Şekil 4

Programın Faydasını Arttırma ($n = 8$)

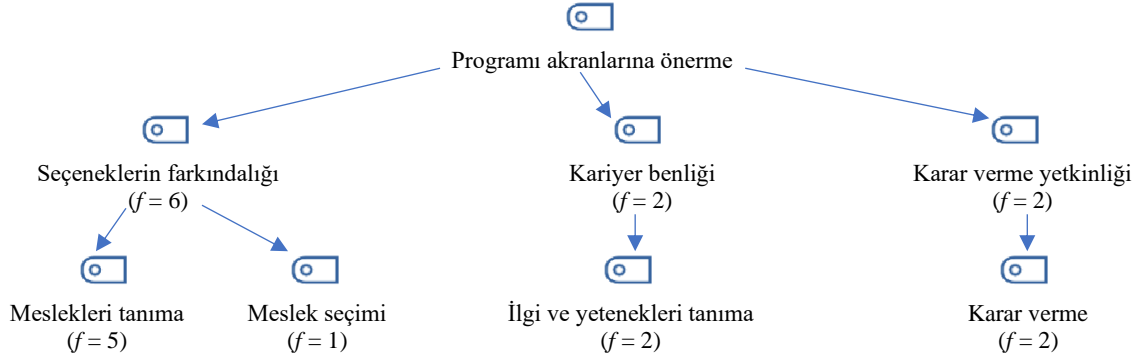

Şekil 4 incelendiğinde, özel yetenekli öğrencilerin büyük kısmının ($f = 6$) programın faydasını artırmak için görselliği artırmaya yönelik görüş bildirdiği görülmektedir. Öğrencilerin programın faydasını artırmaya yönelik görüşlerinden alınan ifadeler şu şekildedir: Ö6, “Daha fazla görselli etkinlik olabilir” demiştir. Ö7, “Etkinliklerde çok yazı vardı, daha görsel olabilirdi” şeklinde görüş bildirmiştir. Ö8 ise, “Çok yazı vardı. Daha çok boyama, kesme oyun tarzı olsa daha iyi olabilirdi” ifadesini kullanmıştır.

Görüşme formunun altıncı sorusunu oluşturan “Bu programa katılmayı başka arkadaşlarınıza önerir misiniz? Eğer önerecek olursan bu programı onlara nasıl anlattırırın?” sorusuna ilişkin bulgular Şekil 5’te sunulmuştur.

Şekil 5

Programı Akranlarına Önerme ($n = 8$)

Şekil 5 incelendiğinde, öğrencilerin programı akranlarına önerme ile ilgili görüşlerinin büyük çoğunluğunun seçeneklerin farkındalığı altı teması altında meslek tanıma ($f = 5$) olarak ifade ettikleri görülmektedir. Öğrencilerin görüşlerinden alınan ifadeler şu şekildedir: Ö1, “Özellikle benim gibi meslek seçimine karar veremeyen arkadaşlarıma önerirdim. Diğer arkadaşlarıma da daha iyi karar vermeleri için önerirdim” demiştir. Ö6, “Önerirdim. Farklı etkinlikler yaptık derdim. Etkinliklerden birkaç örnek verirdim. Mesleklerle ilgili farkındalıklara vardık diye anlatabilirdim (Seçeneklerin Farkındalığı)” ifadelerini kullanmıştır. Ö7 ise, “Evet önerirdim. Mesleklerle ilgili güzel etkinlikler yaptık. Sonra ilgi ve yeteneklerimizin farkına vardık. Bu açıdan önerirdim” şeklinde görüş bildirmiştir.

Tartışma

Araştırma sonuçlarına göre özel yetenekli öğrenciler Gelecek Farkındalığı Psikoeğitim Programı'nın kariyer benliği yeterlik alanı ilgi ve yetenekleri tanıma-kariyer uyum yetenekleri konusundaki kazanımlarına ulaşmışlardır. Bu sonuca göre öğrencilerin tamamı kariyer benliği yeterlik alanı ile ilgili olarak yapmaktan hoşlandığı etkinlikleri, neleri iyi yapabildiklerini, ilgi ve yeteneklerinin akranlarından farklı olabileceğini, geleceğe ilişkin sorumluluklarını ve çalışma yaşantılarına ilişkin ilgilerini ifade etmişlerdir. Bireyi tanıyabilmek için bireyin yeteneklerini, ilgilerini, güçlü ve zayıf yönlerini, başarı ve başarısızlıklarını, değer ve tavır gibi birçok özelliğini ifade edebileceği bir ortam gerekmektedir (Aktepe, 2005). Bireyin kendini tanıyabilmesinde en büyük yardımcı unsurlardan biri kariyer programlarıdır. İlkokulda kariyer gelişimi ile ilgili olarak çocuğun benlik kavramını ve kariyer farkındalığını güçlendirmek hedeflenmektedir (Travis, 2020). Özel yetenekli öğrencilere yönelik oluşturulan kariyer programlarında da ilgi ve yetenekler önemli bir rol oynamaktadır (Hotaman, 2020). Gelecek Farkındalığı Psikoeğitim Programı'nda da özel yetenekli öğrencilerin ilgi ve yeteneklerini tanıması amacıyla “Maceracı Pamuk” isimli bir köpeğin ilgi ve yeteneklerinden yola çıkılarak ilgi ve yeteneklere yönelik bir farkındalık oluşturulmuş ardından uçak uçurma etkinliği ile kendi ilgi ve yeteneklerini ifade etmesi sağlanmıştır. Yapılan bu etkinliklerin öğrencilerin geleceğe yön verme anlamında kendilerini tanımlarına imkân sağladığı görülmüştür. Özel yetenekli öğrencilerin görüşleri de gözlem sonuçlarını destekler niteliktedir. Öğrencilerin tamamı uygulanan programın ilgi ve yetenekleri tanıma ile ilgili olduğunu “Hoşlandıklarım ve Yapabildiklerim Etkinliği” ile “Parçaları Birleştir Geleceği Oluştur” etkinliğinin akıllarında kaldığını, bu etkinliklerden keyif aldıklarını ifade etmişlerdir. Yapılan araştırmalar kariyer gelişim programlarının ortaokul ve lise öğrencilerinin kariyer olgunluğunu (Greene, 1973), 6. Sınıf öğrencilerinin kariyer gelişimini (Haynes, 1977) olumlu yönde etkilediğini göstermiştir. Benzer şekilde ilkökul düzeyinde gerçekleştirilen kariyer eğitimine yönelik programların öğrencilerin kariyer farkındalığı üzerindeki olumlu etkisini gösteren araştırma sonuçları yer almaktadır (Barton & Cox, 2005; Colston vd., 2017; Soo vd., 2015). Fox (1976), özel yetenekli öğrencilerle yapmış olduğu kariyer farkındalığı programına yönelik pilot çalışmada programın matematiksel kavramları öğretmede ve öğrencilerin

bilimsel ve matematiksel kariyerlere olan ilgilerini artırmada etkili olduğu; Eker (2023), Gelecek Hazırlığı Psikoeğitim Programı'nın özel yetenekli öğrencilerin kariyer gelişimlerine olumlu katkıda bulunduğu sonucuna varmıştır. Napier ve diğerleri (2024), özel yetenekli kız öğrencilerle yapmış olduğu çalışmada kariyer programının okul müfredatına sistematik olarak entegre edilmesi ve kariyerle ilgili eğitim desteğinin sürekli olması gerektiği sonucuna ulaşmıştır. İlgili çalışmalar incelendiğinde ilkökulda uygulanan kariyer programlarının öğrencilerin kariyer gelişimlerini sağladığı kendilerini tanımalarına, kariyere yönelik ilgi ve farkındalıklarını arttırmalarına imkân tanıdığı görülmüştür. Bundan hareketle bu çalışmalardan elde edilen sonuç ile araştırma sonuçları arasında paralellik bulunduğu söylenebilir.

21.Yüzyıl şartlarında bireylerin yaşamlarının şekillendirilmesi sürecinde kariyer hikayelerine, bireylerin mesleki gelişimlerine ve kariyer uyumlarına odaklanılması gerektiği belirtilmektedir (Savickas, 2012). Kariyer uyum yeteneği bireylerin kariyer yaşamında ortaya çıkan değişim ve yeniliklere karşı uyum sağlayabilme becerisi ile ilgilidir (Savickas, 2002). Kariyer uyumunun motivasyon, karar verme, iletişim becerileri, amaç belirleme, sorumluluk alma ve problem çözme becerileriyle de olumlu bir ilişkisi bulunmaktadır (Savickas, 2005). Bu araştırma kapsamında kariyer uyum yeteneği ile ilgili olarak "Parçaları Birleştir Geleceğini Oluştur" etkinliği ile "gelecek ilgisi", "gelecek kontrolü", "gelecek merakı", "gelecek güveni" olmak üzere dört parçadan oluşan bir etkinlik uygulanmıştır. Yapılan etkinlik sonucunda özel yetenekli öğrencilerin kariyer uyum yetenekleri ile ilgili kazanımlara ulaştığı görülmüştür. Öğrenciler görüş olarak da yapılan bu etkinlikleri eğlenceli ve ilgi çekici olarak nitelemişlerdir. Öğrencilerin bir kısmı arkadaşlarına bu etkinlikleri önereceğini ifade etmişlerdir. Bu noktadan hareketle öğrencilerin kazanımlara ulaşmalarında yapılan etkinliklerin eğlenceli ve ilgi çekici olmasının rolü olduğu söylenebilir. Yapılan araştırmalar incelendiğinde lise öğrencilerine yönelik geliştirilen kariyer uyum programlarının öğrencilerin kariyer uyumuna (Kim, 2022; Turan & Çelik, 2023) olumlu etkisi olduğu görülmüştür. İlgili araştırma sonuçlarının Gelecek Farkındalığı Psikoeğitim Programı'nın uygulanmasına ilişkin elde edilen sonuçlar ile benzerlik gösterdiği gözlenmiştir. Araştırmadan elde edilen diğer bir sonuca göre kariyer benliği yeterlik alanı ile ilgili olarak öğrencilerin çoğunluğunun geleceğe ilişkin sorumluluk almanın önemini açıklayabildiği ancak iki öğrencinin bu kazanıma ulaşamadığı görülmüştür. Kazanım "Parçaları Birleştir Geleceğini Oluştur" etkinliğiyle ilgili olmakla birlikte etkinlikten yansıyanlar formunda verilen kelimelerden slogan yazmaları şeklindedir. Öğrenci görüşleri incelendiğinde bu durumun daha çok etkinliğin yazmaya dayalı olmasından kaynaklı olduğunu düşünülmektedir. Ayrıca öğrenciler öneri olarak görselliğin daha fazla artırılması gerektiğini ifade etmişlerdir.

Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre özel yetenekli öğrenciler Gelecek Farkındalığı Psikoeğitim Programı'nın kariyer benliği yeterlik alanının amaç belirleme konusunun kazanımlarına ulaşmışlardır. Bu sonuca göre öğrencilerin tamamı gelecekte gerçekleştirmek istedikleri amaçları belirtmişler, amaçlarını gerçekleştirmek için sorumluluklarını ifade etmişler, planlamanın nasıl yapıldığını açıklamışlar ve bir planın uygulanmasında çıkabilecek sorunlara karşı önlemler geliştirmişlerdir. Özel yetenekli öğrencilerin kariyer planlamalarında en çok vurgulanan nokta iş/meslek seçimidir. Bu noktada öğrencilerin amaç seçimlerini sağlıklı bir şekilde yapmaları, bunun için de kendilerini tanımaları, değerlerini ve ihtiyaçlarını bilmeleri önemlidir (Shulman & Nurmi, 2010). Yapılan bu çalışmada programa katılan özel yetenekli öğrenciler amaç belirlemeyle ilgili olarak "Geleceğe İz Bırakıyorum" adlı etkinlikle boş bir sayfaya ellerinin çizimi yaptırılmış ardından öğrencilere amaçları, amaçları gerçekleştirmek için sorumlulukları, yardım alacağı kişiler, engeller, çözüm önerileri ve amaca ulaşmak için neler yapılması gerektiği yazdırılmıştır. Öğrencilerin bu etkinliğin kazanımlarının tamamına ulaştıkları gözlenmiştir. Buna karşın öğrencilerin tamamının yakın ve uzak çevresinden sosyal girişimcilik örneği veremediği gözlenmiştir. Bu kazanım kapsamına uygun olarak yapılan etkinlikle ilgili olarak öğrencilerin girişimcilik kavramını bilmedikleri gözlenmiştir. Araştırmalar BİLSEM'lerde öğrenim gören özel yetenekli öğrencilerin girişimcilik düzeylerinin ilkökullarda öğrenimini sürdüren diğer öğrencilerden yüksek olduğunu (Çetin vd., 2017; Nacaroğlu, 2020; Yıldız & Karaduman, 2023) ortaya koymasına karşın bu araştırma kapsamında öğrencilerin sosyal girişimcilik örneği verememesi dikkat çekici bir durum olarak nitelenmektedir. Sosyal girişimcilik, bilgi ve becerilerini geliştiren, sosyal etki yaratan ve kariyer seçimlerini ve iş tercihlerini etkileyen eğitim ve deneyimler sağlayarak kariyer programlarında çok önemli bir rol oynamaktadır (Singh, vd., 2023; Sousa-Filho vd., 2023; Yulianah, 2023). Bu amaçla Gelecek Farkındalığı Psikoeğitim Programı'nda da sosyal girişimcilikle ilgili etkinliğe yer verilmiştir. Programda önce sosyal girişimciliğe yönelik örnek bir metin okunmuş ardından "Sizin çevrenizde de buna benzer örnekler var mı?", "Bu tarz planlar yapmamızın geleceğimiz üzerindeki etkisi neler olabilir?" soruları yöneltilmiş fakat öğrencilerin sosyal girişimcilik kavramını bilmedikleri gözlenmiştir.

Kariyer programlarında amaç belirleme yeni bilgileri ortaya çıkarma, bir işe odaklanma, hedefe doğru ilerleme ve motivasyonu arttırmaya yardımcı olmaktadır (Jason & Elpert, 2017). Kariyer gelişim programlarında programa katılan katılımcıların çeşitli yönlerden hedeflerini belirlemelerine ve bu hedeflere ulaşmalarına yardımcı

olmak amaçlanmaktadır (Velasco vd., 2019). Benzer şekilde Gelecek Farkındalığı Psikoeğitim Programı kapsamında gerçekleştirilen etkinliklerin özel yetenekli öğrencilerin amaçlarını belirlemelerine katkı sağladığı görülmüştür.

Araştırmadan elde edilen sonuca göre öğrencilerin tamamı psikolojik sağlamlıkla ilgili güçlü yönlerini, zorluklar karşısında başa çıkma yollarını ve destek kaynaklarının neler olduğunu ifade etmiştir. Psikolojik sağlamlık, yaşanan zor koşullara karşı bireyin olumsuz koşulların üstesinden başarıyla gelebilme ve duruma uyum sağlayabilme yeteneği anlamına gelmektedir (Öz & Bahadır-Yılmaz, 2009). Psikolojik sağlamlık çocuk kariyer programlarının önemli bir yönünü oluşturmaktadır. Kariyer gelişimi sırasında öğrencilere psikolojik destek ve rehberlik sağlamanın daha bilinçli kariyer seçimleri yapma ve kariyer yetkinliklerini geliştirmede yardımcı olduğu belirlenmiştir (Lyusova & Solyankina, 2020). Bunun yanı sıra kariyer programlarında yer alan psikolojik sağlamlık; beceri gücünde artış, esneklik, örtük bilgi oluşumuna da katkı sunmaktadır (Sart & Sezgin, 2023). Bu amaçla Gelecek Farkındalığı Psikoeğitim Programı'nda da psikolojik sağlamlık ile ilgili etkinliklere yer verilmiş ancak öğrencilerin bu etkinliklerle ilgili kazanımların bir kısmına ulaşamadıkları gözlenmiştir. Bu sonuca göre özel yetenekli öğrencilerden biri, insanların yaşamlarında engellerle karşılaşabileceğini ifade edememiş öğrencilerin tamamı başarıya ulaşma konusunda kendine inanmanın önemini açıklayamamış ve büyük çoğunluğu azmin geleceği üzerindeki etkisini ifade edememiştir. Özel yetenekli öğrencilerin psikolojik sağlamlığı üzerinde etkili olabilecek pek çok değişkenden bahsedilebilir. Benlik saygısı, akran ilişkileri ve ebeveyn tutumları bu değişkenlerden bir kaçıdır (Yörük-Topuz & Cihangir-Çankaya, 2022). Dolayısıyla bu değişkenlerin bir programın etkisinin değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulması önem taşımaktadır.

Psikolojik sağlamlık konusundaki bazı kazanımlara paralel olarak öğrenme çevikliği konusundaki kazanımlarda da benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Özel yetenekli öğrencilerin büyük ölçüde öğrenme çevikliği kazanımlara ulaşamadıkları gözlenmiştir. Bu sonuca göre özel yetenekli öğrencilerden bir kısmının yeni durumlara uyum sağlamanın önemini tamamının yeni durumlarda deneyimlerinden faydalanabileceğini, çoğunluğunun da öğrenmede motivasyonun önemini ifade edemediği görülmüştür. Öğrenme çevikliği ile ilgili program kapsamında uygulanan etkinlikler incelendiğinde "Aras'ın Hikayesi" isimli etkinlik ön plana çıkmaktadır. Öğrencilerin görüşme esnasında bu etkinliği yazıya dayalı olması nedeniyle keyif alınmayan etkinlik olarak belirttikleri görülmüştür.

Öğrenme çevikliği öğrencilerin zorluklar karşısında çözüm sunma konusunda esnek ve çevik olma; deneyimlerinden yararlanarak yeni durumlara uyum sağlama yeteneğidir (Hammami & Khemaja, 2019). Kariyer programlarında öğrenme çevikliği önemlidir çünkü bireylerin sürekli olarak kendilerini geliştirebilmeleri ve gelecekte karşılaşabilecek problemlere yönelik yeni stratejiler kullanmalarını sağlar. Bunun yanı sıra öğrenme çevikliği liderlik potansiyelini belirleme açısından önemli bir faktördür ve merak, öğrenme arzusu gibi özelliklerle yakından ilişkilidir (Janson & Rawlings, 2022). Özel yetenekli öğrencilerin öğrenme çevikliği kazanımlarına ulaşamamaları psikolojik sağlamlıkla ilgili sonuçlara paralel olarak motivasyonel ve çevresel faktörlerle açıklanabilir. Mükemmeliyetçilik, motivasyon gibi içsel faktörlerin yanı sıra aile ve okul çevresi gibi önemli çevresel faktörler özel yetenekli öğrencileri etkileyen önemli değişkenlerdir (Gönültaş & Serap, 2022). Bu faktörler öğretmenin rolünden, öğretim tarzından ve diğer özel yetenekli akranlarıyla iletişim gibi birtakım özellikleri barındırır (Ambrose, 2023). Bunun yanı sıra okul iklimi, öğretmen ve ebeveyn desteği özel yetenekli öğrencilerin yaratıcılığını, motivasyonunu ve yeteneklerini şekillendirme konusunda önemli bir role sahiptir (Susantya & Hawadi, 2019). Özellikle de motivasyon konusu özel yetenekli öğrencilerin eğitiminde araştırmaların odak noktasını oluşturan çok yönlü ve karmaşık bir konudur. Özel yetenekli öğrenciler katılımlarını, öğrenme arzusunu ve meraklarını yönlendiren hem içsel hem de dışsal motivasyona sahip olabilirler. İçsel motivasyon merak, hedeflere ulaşma, yeni şeyler keşfetme arzusu ile ilgiliyken (Snyder & Wormington, 2020); dışsal motivasyonlar sınav puanları, ödüller, sözel olarak övgü, ebeveynler ve çevresel faktörler tarafından şekillenir (Barabwd vd., 2017). Dolayısıyla öğrencilerin program kazanımlarına ulaşmalarında etkili olabilecek motivasyon kaynaklarının da göz önünde bulundurulması gerektiği söylenebilir.

Araştırmada özel yetenekli öğrencilerin Gelecek Farkındalığı Psikoeğitim Programı'nın seçeneklerin farkındalığı-karar verme yetkinliği meslekleri tanıma ve karar verme konusundaki kazanımlara ulaştıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuca göre öğrencilerin tamamına yakını çevresindeki ve yakın çevresi dışındaki meslekleri, mesleklerin yaptığı farklı işleri tanıdıklarını, kişisel özellikleri ile mesleklerin nitelikleri arasındaki ilişkiyi, kararlarının geleceği üzerindeki etkilerini, farklı seçenekler arasından kendine uygun olanı seçebileceğini açıklamışlardır. Yapılan araştırmalar özel yetenekli öğrencilerin meslekleri tanıdığı (Koyunlu-Ünlü & Dökme, 2017) tercih etmek istedikleri meslek kolları hakkında bilgi sahibi olduklarını ve ilgilendikleri meslekleri ifade ettiklerini (Balçın & Yavuz-Topaloğlu, 2018; Doğan, 2020; Oğurlu vd., 2015) göstermiştir. Bu çalışma kapsamında da öğrenciler Gelecek Farkındalığı Psikoeğitim Programı aracılığı ile meslekleri tanıma ve karar

verme kazanımlarına ulaşmışlardır. Öğrenci görüşlerinde elde edilen sonuçlar da gözlem sonuçlarını destekler niteliktedir. Özel yetenekli öğrencilerin büyük bir kısmı “Meslekleri BİLSEM” adlı etkinliğin akıllarında kaldığı ve en fazla keyif aldıkları etkinlik olduğunu ayrıca meslek seçimi hakkında bilgi sahibi oldukları ve meslekleri tanıdıklarını ifade etmişlerdir. Bu görüşe ek olarak öğrenciler meslekleri tanıma ve meslek seçimi anlamında programı akranlarına önereceklerini ifade etmişlerdir.

Araştırmadan elde edilen sonuca göre karar verme yetkinliği ile ilgili olarak özel yetenekli öğrencilerin tamamının kararlarının geleceği üzerindeki etkilerini açıkladığı, farklı seçenekler arasından kendine uygun olanı seçebileceğini ifade ettiği belirlenmiştir. Karar verme becerisi uygun çocukların eğitim seçenekleri seçme, bilinçli seçim yapma, sorunları tanıma ve çözme, yaşamdaki değişimlere hazırlanmalarını sağladığı için çocuk kariyer programlarında önemli bir yer tutmaktadır (Pekdoğan & Ulutaş, 2018; Siegfried vd., 2020, Vries & Kroukamp, 2023). Ball ve diğerleri (1994) araştırmalarında özel yetenekli öğrencilerin normal gelişim gösteren akranlarına oranla daha yetkin ve hızlı kararlar aldığı sonucuna ulaşmışlardır. Kaya ve Bayra (2019), özel yetenekli öğrencilerin karar verme becerilerinin iyi düzeyde olduğunu belirlemiştir. Araştırmalar kariyer programlarının öğrencilerin karar verme güçlüklerini azalttığını ve karar verme yetkinliklerini arttırdığını göstermiştir (Eker, 2023; Lam & Santos, 2018). Benzer şekilde bu araştırmanın sonucunda da uygulanan psikoeğitim programı öğrencilerin karar verme kazanımlarına ulaşmalarını sağlamıştır. Gözlem sonuçlarına paralel olarak yapılan görüşmede de karar vermeye ilgili etkinliklerin öğrencilerin akıllarında kaldığı, karar vermeyi öğrendikleri ve programı akranlarına önerecekleri tespit edilmiştir. Buna karşın öğrencilerin çoğunluğunun gelecekte yapabileceklerine ilişkin kendine inanmanın önemini ifade edememiştir. Öğrencilerin bu konuda da motivasyon eksiklikleri olduğu gözlenmiştir. Öğrencilerin programla ilgili ulaşamadıkları kazanımlar incelendiğinde bu kazanımların daha çok motivasyonel özellikler olduğu gözükmektedir. Bu noktada duyuşsal niteliklerin kazandırılmasında öğrenmeye etki eden faktörlerin dışında uygulanan programın süresinin de önemli olduğu düşünülmektedir. Dört hafta süren psikoeğitim programında her haftada bir oturum olmakla birlikte bir oturumda iki etkinlik bulunmaktadır. Bu durumda bazı duyuşsal kazanımların kazandırılmasında yetersiz kalmıştır. Gati ve diğerleri (2013), yapmış olduğu bir çalışmada 5 günlük bir programın öğrencilerin kariyer karar verme zorlukları ve kariyer karar alma öz-yeterlilikleri üzerinde etkisi olmadığını tespit etmiştir. Bu durum uygulanan programların sürece yayılması gerektiğini göstermektedir. Tassel-Baska (1981), özel yetenekli öğrencilerin kariyer gelişimlerinin her aşamasında uygun programlara ihtiyaç duyduğunu ve okul öncesinden 12. Sınıfa kadar olması gerektiği ve bunun yanı sıra bu programları uygulamak için gerekli personelin de (sınıf öğretmenleri, özel eğitim öğretmenleri, psikolojik danışmanlar, psikologlar ve sosyal çalışmacılar) programda yer alması gerektiğini vurgulamıştır. Ayrıca ebeveynlerin de bu modelin uygulanmasına dahil olmalarının önemli olduğunu ifade etmiştir. Bu anlamda program oturumlarının genişletilmesi, programın sürece yayılması, daha küçük gruplarla çalışmaların yapılması ve program paydaşlarının uygulamaya dahil edilmesini programı daha etkili bir hale getirebilir. Ayrıca kariyer gelişim programlarında sadece kariyer kavramlarının değil psikolojik sağlık, öğrenme çevikliği gibi psikososyal unsurların da ön plana çıkarılması gerektiği düşünülmektedir. Psikososyal özelliklerin her alanda performans açısından çeşitli avantajlar sunduğu belirtilmektedir (Mitchell, 2022). Bu nedenle psikososyal unsurların kariyer programlarının başarıya ulaşmasında önemli etkiye sahip olacağı söylenebilir.

Sonuç ve Öneriler

Araştırma sonucunda Gelecek Farkındalığı Psikoeğitim Programı'nda uygulanan etkinliklerin öğrencilerin kendilerini tanımalarına, amaç belirlemelerine, meslekleri tanımalarına, karar vermelerine ve kariyer uyum yeteneklerini geliştirmelerine imkân sağlandığı görülmüştür. Buna karşın öğrencilerin bir kısmının geleceğe ilişkin sorumluluk almanın önemini açıklayamadığı ve tamamının sosyal girişimcilik örneği veremediği gözlenmiştir. Bu noktadan hareketle programda öğrencilerin girişimcilik ve sosyal girişimcilik kavramlarını daha derinlemesine anlayabilecekleri etkinliklere yer verilmesi önerilebilir. Öğrencilerin kazanımlara ulaşmalarında yapılan etkinliklerin ilgi çekici ve eğlenceli olmasının etkili olması ve yazıya dayalı olan etkinliklerde sıkılmaları sonucuna dayalı olarak programda öngörülen etkinliklerin aktif öğretim yöntemleri açısından gözden geçirilmesi önerisinde bulunulabilir. Bu bağlamda programda aktif katılım sağlayan oyun ve drama etkinliklerine yer verilebilir. Sonuçlar öğrencilerin bir kısmının psikolojik sağlık; çoğunluğunun ise öğrenme çevikliği kazanımlarına ulaşamadıklarını göstermiştir. Buna ek olarak öğrencilerin bir kısmının gelecekte yapabileceklerine ilişkin kendine inanmanın önemini ifade edemediği de görülmüştür. Öğrencilerin ulaşamadıkları kazanımların motivasyonel faktörlerle ilgili olması kariyer programlarında öğrencilerin içsel motivasyonlarını sağlayacak çalışmalara yer verilmesi gerektiğini göstermektedir. Ancak programın dört hafta olması, sadece çocuklar üzerinde çalışılması ve tek bir BİLSEM' de uygulamanın yapılmış olması araştırmanın sınırlılıkları arasında yer almaktadır. Özel yetenekli öğrencilere yönelik kariyer programlarının oturumlarının genişletilmesinin, programın daha uzun

bir sürece yayılmasının, farklı kurumlarda çalışmaların yapılması ve program paydaşlarının uygulamaya dahil edilmesinin programı daha etkili bir hale getirebileceği düşünülmektedir. Kariyer gelişim programlarında aile katılımının önemli olduğu düşünülmektedir. Bu noktada özellikle öğrencilerin kazanmakta güçlük çektikleri sorumluluk alma ve sosyal girişimcilik kazanımlarına ulaşmalarında aile katılımına dayalı etkinliklerin planlanmasının bir çözüm oluşturacağı söylenebilir. Araştırmanın diğer bir sınırlılığı ise öğrencilerle yapılan görüşmelerin süre olarak sınırlı olmasıdır. Öğrencilerin küçük yaş grubu olmaları gereği görüşmeye motive olamadıkları ve görüşlerini detaylandırmakta sorunlar yaşadığı görülmüştür. Ayrıca program, mevcut programların dışında bir zaman diliminde uygulandığı için katılımcı teyidi ve ek görüşmeler yapılamamıştır. Bu noktada öğrencilerin görüşlerini detaylı bir şekilde yansıtabildiği daha uzun süreli çalışmaların yapılması önerilmektedir. Bu noktada öğrencilerin fikirlerini detaylandırabilmeleri için öğrenci günlüklerinin yararlanılabileceği düşünülmektedir. Bu çalışmada gözlem sürecinden daha detaylı veriler toplanabilmiş; ancak uzun dönemde öğrencilere nasıl yansıdığı gözlenememiştir. Bu sınırlılık doğrultusunda kariyer gelişim programlarının özel yetenekli öğrencilerin ileriki hayatlarına yansımalarının araştırılması gerektiği düşünülmektedir. Buna ek olarak özel yetenekli öğrencilerin kariyer programlarında yer alan kazanımlarına ulaşmalarında etkili olabilecek motivasyon kaynaklarının ve özel yetenekli öğrencilerin sosyal girişimcilik farkındalığının incelenmesi de araştırmacılara verilecek öneriler arasında yer almaktadır. Bu bağlamda uzun dönemde öğrencilere nasıl yansıdığına gözlemlenmemiş olması vb. durumlar sınırlılık olarak eklenebilir.

Yazarların Katkı Düzeyleri

Bu makale Mustafa Aydoğan'ın Mersin Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nde Prof. Dr. Işıl Tanrıseven danışmanlığında hazırladığı yüksek lisans tezinden üretilmiştir. Çalışmanın tüm aşamalarında yazarlar iş birliği içinde çalışmışlar ve eşit katkı sunmuşlardır.

Teşekkür

Yüksek lisans tez danışmanım sayın Prof. Dr. Işıl Tanrıseven'in süreç içerisinde vermiş olduğu destekten ötürü sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Kaynaklar

- Achter, J. A., & Lubinski, D. (2005). Blending promise with passion: Best practices for counseling intellectually talented youth. In S. D. Brown & R. W. Lent (Eds.), *Career development and counseling: Putting theory and research to work* (pp. 600-624). John Wiley & Sons Inc.
- Aktepe, V. (2005). Eğitimde bireyi tanımanın önemi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(2), 15-24.
- Ambrose, D. (2023). Interdisciplinary insights that reveal contextual influences on the development of giftedness and talent. *Education Sciences*, 13(7), 690. <https://doi.org/10.3390/educsci13070690>
- Balçın, M. D., & Yavuz-Topaloğlu, M. (2018). Gelecekte seçmek istedikleri mesleklere ilişkin öğrenci görüşleri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(3), 1331-1359. <https://doi.org/10.17240/aibuefd.2018.18.39790-471124>
- Ball, C., Mann, L., & Stamm, C. (1994). Decision-making abilities of intellectually gifted and non-gifted children. *Australian Journal of Psychology*, 46(1), 13-20. <https://doi.org/10.1080/00049539408259464>
- Baltacı, A. (2018). Nitel araştırmalarda örnekleme yöntemleri ve örnek hacmi sorunsalı üzerine kavramsal bir inceleme. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 231-274. <https://dergipark.org.tr/en/pub/bitlissos/issue/38061/399955>.
- Barabwd, H. S. M., Nor, M. Y. B. M., & Ishak, N. M. (2017). Gifted students' motivation and its impact on the development of their giftedness. *Journal of Education in Black Sea Region*, 3(1), 25-38.
- Barton-Cox, F. (2005). *The effects of a career education program on the career choices of fifth grade students* (Publication No. 3206075) [Doctoral dissertation, University of North Texas]. ProQuest Dissertations and Theses Global.
- Bolat, H. (2020). Üstün zekalı ve yetenekli öğrencilerin Bilim ve Sanat Merkezi'ndeki ve okuldaki sosyal bilgiler dersine yönelik metaforik algıları. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(4), 1135-1144.
- Colston, N., Thomas, J., Ley, M. T., Ivey, T., & Utley, J. (2017). Collaborating for early-age career awareness: A comparison of three instructional formats. *Journal Of Engineering Education*, 106(2), 326-344.
- Creswell, J. W. (2021). *Nitel araştırma yöntemleri: Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni* (M. Bütün & S. B. Demir, Çev. Eds.). Siyasal Kitapevi. (Orijinal kitabın yayın tarihi 2013)
- Çetin, Ş., Şahin, Ç., Mertol, H., Arcagök, S., & Girgin, D. (2017). Öğrencilerin sosyal bilgiler dersindeki girişimcilik becerileri: BİLSEM ve ilkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin karşılaştırılması. *Turkish Journal of Giftedness & Education*, 7(2), 110-125.
- Daz-Başar, T., Karagölge, Z., & Ceyhun, İ., (2020). Üstün yetenekli öğrencilerin kimya dersine yönelik görüşlerinin incelenmesi: Erzurum BİLSEM örneği. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 41, 159-179. <https://doi.org/10.33418/ataunikkefd.784362>
- Doğan, A. (2020). Üstün yetenekli öğrencilerin meslek tercihleri. *Turkish Studies*, 15(5), 3277-3300.
- Eker, A. (2023). Examining the effect of the future readiness psychoeducation program on gifted students' career decision-making competencies and future expectations. *Journal for the Education of Gifted Young Scientists*, 11(3), 497-506. <https://doi.org/10.17478/jegys.1348101>
- Ertürk, A. (2019). *Bilim ve Sanat Merkezleri destek eğitim programının sınıf öğretmenleri görüşlerine göre incelenmesi* (Tez Numarası: 575650) [Yüksek lisans tezi, Trabzon Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Eser, Y. (2011). *Bilim ve Sanat Merkezleri'nin eğitim programlarının Hammond modeliyle değerlendirilmesi* (Tez Numarası: 300427) [Doktora tezi, Fırat Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Fox, L. H. (1976). Career education for gifted pre-adolescents. *Gifted Child Quarterly*, 20(3), 262-273. <https://doi.org/10.1177/001698627602000308>
- Gati, I., Ryzhik, T., & Vertsberger, D. (2013). Preparing young veterans for civilian life: The effects of a workshop on career decision-making difficulties and self-efficacy. *Journal of Vocational Behavior*, 83(3), 373-385.

- Ginzberg, E., Ginsburg, S. W., Axelrad, S., & Herma, J. L. (1951). Occupational choice: An approach to a general theory. *Columbia University Press*.
- Gönültaş, A., & Serap, E. (2022). Özel yetenekli öğrencilerde beklenmedik başarısızlık ve olası nedenleri. *Milli Eğitim Özel Eğitim ve Rehberlik Dergisi*, 2(3), 177-211.
- Greene, M. J. (2006). Helping build lives: Career and life development of gifted and talented students. *Professional School Counseling*, 10(1), 34-42. <https://psycnet.apa.org/doi/10.5330/prsc.10.1.b55j504360m48424>
- Greene, S. (1973). *The relationship between a developing career education program and the career maturity of secondary school students* (Publication No. 3206075) [Doctoral dissertation, Kansas State University]. ProQuest Dissertations and Theses Global.
- Hammami, J., & Khemaja, M. (2019). Towards agile and gamified flipped learning design models: application to the system and data integration course. *Procedia Computer Science*, 164, 239-244. <https://doi.org/10.1016/j.procs.2019.12.178>
- Haynes, F. (1977). *A comparison of career maturity and occupational aspirations: Of black elementary students in a career education program with black elementary students not in a career education program* (Publication No. 7731117) [Doctoral dissertation, Brigham Young University]. ProQuest Dissertations and Theses database.
- Holland, J. L. (1973). *Making vocational choices: A theory of vocational personalities and work environments*. Prentice-Hall.
- Hotaman, D. (2020). Üstün zekâli ve yetenekli öğrencilerin eğitiminde fırsat eşitliği açısından eğitim programının önemi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 13(70), 530-537. <https://doi.org/10.17719/JISR.2020.4112>
- Janson, K., & Rawlings, M. (2022). What do we mean by learning agility? In K. Janson & M. Rawlings (Eds.), *Determining leadership potential* (pp. 116-128). Routledge.
- Jason, C., & Elpert, L. R. (2017). Goal setting: Effective strategies to plan for a successful career. In R. Habicht, & M. Gulati (Eds.), *Hospital medicine* (pp. 45-53). https://doi.org/10.1007/978-3-319-49092-2_5
- Karacan-Özdemir, N. (2018). Ekim düşü filminin üstün yetenekli öğrencilerin kariyer gelişimleri açısından incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 47(1), 31-52.
- Karadayı, H. İ., & Tanrıseven, I. (2022). Bilim ve Sanat Merkezleri'nde uygulanan uyum eğitim programının incelenmesine yönelik bir durum çalışması. *The Journal of Academic Social Science*, 10(130), 215-234.
- Kaya, F., Oğurlu, U., & Hızlı, E. (2015). Career decisions of gifted students in Turkey. *Journal of European Education*, 5(1), 35-51.
- Kaya, Z., & Bayra, E. (2019). Özel yetenekli öğrencilerin üst düzey düşünme becerileri. *Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(2), 49-76. <https://doi.org/10.30561/sinopusd.644745>
- Kayışdağ, E. (2018). *Bilim ve Sanat Merkezleri'nin eğitim programlarının öğrenci görüşlerine dayalı olarak değerlendirilmesi* (Tez Numarası: 555026) [Yüksek lisans tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Kırdök, S., & Barın, A. (2021). *Bilim ve Sanat Merkezleri Gelecek Farkındalığı Psikoeğitim Programı*. Afşar Medya Matbaacılık.
- Kim, J. (2022). Development and effectiveness verification of an online career adaptability program for undergraduate students. *Frontiers in Psychology*, 13, 857111. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.857111>
- Koyunlu-Ünlü, Z., & Dökme, İ. (2017). Özel yetenekli öğrencilerin FeTeMM'in mühendisliği hakkındaki imajları. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(1), 196-204. <https://dergipark.org.tr/pub/trkefd/issue/27304/287435>
- Lam, M., & Santos, A. (2018). The impact of a college career intervention program on career decision self-efficacy, career indecision, and decision-making difficulties. *Journal of Career Assessment*, 26(3), 425-444. <https://doi.org/10.1177/1069072717714539>
- Lyusova, O. V. & Solyankina, L. Y. (2020). Psychological support for career development in modern adolescents. *Stage of Vocational Education*, 1(53), 35-44.

- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook* (2nd ed.). Sage.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2019). *Özel eğitim ve rehberlik hizmetleri genel müdürlüğü bilsem yönergesi*. http://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2015_09/18101802_bilimvesanatmerkezleriynergesi
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2022). *Bilim ve sanat merkezleri öğrenci tanılama kılavuzu*. <https://orgm.meb.gov.tr/www/2018-2019-bilim-ve-sanat-merkezleri-ogrenci-tanilama-ve-yerlestirme-kilavuzu-yayimlandi/icerik/1121>
- Mitchell, T. O., Cowburn, I. H., Piggott, D., Littlewood, M. A., Cook, T., & Till, K. (2022). Fostering psychosocial characteristics within an english soccer academy. *The Sport Psychologist*, 36(2), 139-149.
- Nacaroğlu, O. (2020). Özel yetenekli ve normal gelişim gösteren öğrencilerin 21. yüzyıl becerilerinin incelenmesi. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences*, 53(2), 693-722. <https://doi.org/10.30964/auebfd.615067>
- Napier, R. D., Jarvis, J. M., Clark, J., & Halsey, R. J. (2024). Influences on career development for gifted adolescent girls in selective academic programs in Australia. *Gifted Child Quarterly*, 68(1), 49-64. <https://doi.org/10.1177/00169862231201604>
- Orman, S. (2020). *Değerler eğitimi bağlamında BİLSEM eğitim programlarına ilişkin öğrenci, öğretmen ve yönetici görüşleri* (Tez Numarası: 636744) [Yüksek lisans tezi, Fırat Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Öz, F., & Bahadır-Yılmaz, E. (2009). Ruh sağlığının korunmasında önemli bir kavram: Psikolojik sağlamlık. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 16(3), 82-89. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/hunhemsire/issue/7841/103278>
- Parsons, F. (1909). *Choosing a vocation*. Houghton Mifflin Company.
- Pekdoğan, S., & Ulutaş, İ. (2018). Karar verme becerileri eğitim programının okul öncesi dönem çocuklarının karar verme becerileri üzerindeki etkisi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(1), 230-244. <https://doi.org/10.17679/inuefd.325966>
- Polat, M., & Polat, İ. (2021). Özel yetenekli öğrenciler için hazırlanmış destek eğitim programının incelenmesi. *Academia Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 103-123. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/egitim/issue/58093/836129>
- Roe, A. (1956). *The psychology of occupations*. John Wiley & Sons.
- Sart, G., & Sezgin, F. H. (2023, March 6-8). *The relationship between psychological resilience and career adaptability in university students* [Paper presentation]. 17th International Technology, Education and Development Conference, Valencia, Spain. <https://doi.org/10.21125/inted.2023.1308>
- Savickas, M. L. (2002). Career construction: A developmental theory of vocational behavior. In D. Brown & R. W. Lent (Eds.), *Career choice and development* (4th ed., pp. 149-205). Jossey-Bass.
- Savickas, M. L. (2005). The theory and practice of career construction. In S. D. Brown & R. W. Lent (Eds.), *Career development and counseling: Putting theory and research to work* (pp. 42-70), Wiley.
- Savickas, M. L. (2012). Constructing careers: Actor, agent, and author. *Journal of Employment Counseling*, 48(4), 179-181.
- Schultheiss, D. E. (2008). Current status and future agenda for the theory, research, and practice of childhood career development. *Career Development Quarterly*, 57(1), 7-24.
- Sezginsoy, B. (2007). *Bilim ve Sanat Merkezi uygulamasının değerlendirilmesi* (Tez Numarası: 206477) [Yüksek lisans tezi, Balıkesir Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Shulman, S. & Nurmi, J. E. (2010). Understanding emerging adulthood from a goalsetting perspective. *New Directions For Child And Adolescent Development*, 2010(130), 1-11. <https://doi.org/10.1002/cd.277>
- Siegfried, R., Haraldur, A., Liliane, E., & Thordur, V. F. (2020, November 16-19). *Decision skills in engineering programs: A key for a VUCA era* [Paper presentation]. WEEF/GEDC 2020: World Engineering Education Forum and the Global Engineering Deans Council, Cape Town, South Africa. <https://doi.org/10.1109/WEEF-GEDC49885.2020.9293669>

- Singh, A., Chakraborty, S., & Patoju, S. K. S. (2023). Career choices and job preferences of social entrepreneurship graduates: Implication for redefining "success" of social entrepreneurship education. *Social Enterprise Journal*, 19(5), 459-480.
- Snyder, K. E., & Wormington, S. V. (2020). Gifted underachievement and achievement motivation: The promise of breaking silos. *Gifted Child Quarterly*, 64(2), 63-66.
- Soo Y., S., Adedokun, O., Wackerly, A., Parker, L. C., Mennonno, A., & San Miguel, S. (2015). Changes in elementary student perceptions of science, scientists, and science careers after participating in a curricular module on health and veterinary science. *School Science & Mathematics*, 115(6), 271. <https://doi.org/10.1111/ssm.12129>
- Sousa-Filho, J. M. D., Granados, M. L., & Lacerda-Fernandes, J. A. (2023). Social entrepreneurial intention: educating, experiencing and believing. *Studies in Higher Education*, 48(7), 1067-1081.
- Super, D. E. (1957). *The psychology of careers: An introduction to vocational development*. Harper & Row.
- Super, D. E. (1990). A life-span, life-space approach to career development. In D. Brown (Ed.), *Career choice and development* (2nd ed., pp. 197-261). Jossey-Bass.
- Susantya, C. D., & Hawadi, L. F. (2019, September 13-14). *Teacher characteristics and gifted student engagement as influencing factors on academic performance in junior high school* [Paper presentation]. 2nd International Conference on Intervention and Applied Psychology (ICIAP), Depok, Indonesia. <https://doi.org/10.2991/iciap-18.2019.47>
- Şenol, C. (2011). *Üstün yetenekliler eğitim programlarına ilişkin öğretmen görüşleri (BİLSEM örneği)* (Tez Numarası: 289684) [Yüksek lisans tezi, Fırat Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Tassel-Baska, J. (1981). A comprehensive model of career education for gifted and talented. *Journal of Career Education*, 7(4), 325-331. <https://doi.org/10.1177/089484538100700410>
- Torunoğlu, H. (2023). *Bilim ve Sanat Merkezleri'nde uygulanan programların öğrenci veli ve öğretmen beklentilerine göre değerlendirilmesi* (Tez Numarası: 782214) [Doktora tezi, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Travis, K. P. (2020). *The impact of career development education on the career awareness of fifth grade public school students toward career choice* (Publication No. 27961236) [Doctoral dissertation, Widener University]. ProQuest Dissertations and Theses Global.
- Turan, M. E., & Çelik, E. (2023). The effect of a career adaptability psycho-educational programme on coping with career indecision and career adaptability: A pilot study. *Counselling and Psychotherapy Research*, 23(3), 709-717. <https://doi.org/10.1002/capr.12607>
- Ülker, S. (2022). *BİLSEM fen bilimleri dersi öğretim programı bireysel yetenekleri fark ettirme kazanımlarının yenilenmiş Bloom taksonomisine göre incelenmesi ve ders planları oluşturulması* (Tez Numarası: 753352) [Yüksek lisans tezi, Balıkesir Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Velasco, F., Batista-Foguet, J. M., & Emmerling, R. J. (2019). Are we making progress? Assessing goal-directed behaviors in leadership development programs. *Frontiers in Psychology*, 10, Article 1345. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.01345>
- Vries, M. S., & Kroukamp, H. (2023). Decision-making skills in the fourth industrial revolution. *Teaching Public Administration*, 41(3), 389-407.
- Yıldırım A., & Şimşek H. (2021). *Nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayınevi.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayınevi.
- Yıldız, A., & Karaduman, E. (2023). A comparison of entrepreneurship of 5th-grade gifted and non-gifted students. *Bartın University Journal of Faculty of Education*, 12(4), 691-703.
- Yulianah, F. (2023). The concept of social entrepreneurship as a form of social motives and career paths according to a psychosocial perspective. *Neo Journal of Economy and Social Humanities*, 2(1), 40-45.
- Yörük-Topuz, İ., & Cihangir-Çankaya, Z. (2022). Özel yetenekli öğrencilerin psikolojik sağlamlığının yordayıcıları: Benlik saygısı, akran ilişkileri ve ebeveyn tutumları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 23(2), 271-294. <https://doi.org/10.21565/ozelegitimdergisi.742426>

Reflections of BILSEM Future Awareness Psychoeducation Program in Practice*

Mustafa Aydoğan ¹

Işıl Tanrıseven ²

Abstract

Introduction: Gifted children can be characterized as the most important human resources in achieving a country's economic, social and cultural development goals. In our country, Science and Art Centers are among the institutions that have an important place in the development of gifted children. This study aims to examine student acquisitions and opinions regarding the “Future Awareness Psychoeducation Program” prepared by the Ministry of National Education to support the career development of gifted students who have been receiving education in BILSEM since 2021.

Method: In this study, a holistic single case design, one of the case study types, was used. The research group of this study consisted of 8th-grade students who attended the support education program at a Science and Art Center in the Tarsus district of Mersin in the 2022-2023 academic year. The research data were collected using the “Interview Form on Future Awareness Psychoeducation Program” and “Observation Form.” The data obtained were analyzed by descriptive analysis method through the MAXQDA Pro 2020 qualitative data analysis program.

Findings: According to the results of this study, it was observed that almost all gifted students achieved acquisitions of the Future Awareness Psychoeducation Program in terms of recognizing interests and talents, career adaptation skills, and goal setting. However, it was observed that some students could not explain the importance of taking responsibility for the future and not all of them could give an example of social entrepreneurship. The results showed that gifted students reached most of the acquisitions on psychological resilience; some of them did not reach some of them, but they mostly did not reach the learning agility acquisitions. In addition, it was observed that almost all of the students reached the acquisitions of recognizing professions and decision-making. However, some students could not express the importance of believing in themselves about what they can do in the future.

Discussion: Within the scope of this research, it was seen that the activities implemented in the Future Awareness Psychoeducation Program enabled students to get to know themselves, set goals, identify professions, make decisions and improve their career adaptation skills.

Keywords: Science and arts centers, gifted students, future awareness psychoeducation program, career development, career self, awareness of options, decision-making competence.

To cite: Aydoğan, M., & Tanrıseven, I., (2025). Reflections of BILSEM future awareness psychoeducation program in practice. *Ankara University Faculty of Educational Sciences Journal of Special Education, Advance Online Publication.* <https://doi.org/10.21565/ozelegitimdergisi.1512094>

*This article is derived from the master's thesis titled “Reflections of the future awareness psychoeducation program in practice” prepared under the supervision of Prof. Işıl Tanrıseven.

¹**Corresponding Author:** MSc., Mersin University, E-mail: mustafaaydogan389@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-3686-0718>

²Prof., Mersin University, E-mail: isiltanriseven@mersin.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-5884-2807>

Introduction

Gifted children can be characterized as the most crucial human resources in achieving a country's economic, social and cultural development goals. The quality of education given to gifted students and its support for development is of considerable significance. In our country, Türkiye, Science and Art Centers (BILSEM) are among the institutions that have a significant place in the development of gifted children. The Ministry of National Education (MoNE) established BILSEMs in 1992 with a project for the education of gifted children. These centers emerged as a product of efforts to find the most appropriate model for the Turkish Education System. Initially known as “Additional Course Application School,” these centers were later renamed as BILSEM to provide education to gifted children in both science and art fields (Sezginsoy, 2007). BILSEMs are institutions where gifted students are educated in addition to general formal education institutions after they are identified throughout the country. Gifted students can continue all education and training activities on weekdays or weekends outside the hours of the schools where they receive education. The general objectives of BILSEMs include raising individuals who adopt, protect and develop national, moral, cultural and human values; have a broad worldview, are constructive, creative, contribute to the country's economy, and are leaders (Kırdök & Barın, 2021).

For gifted students to use their talents at a high level, various programs, such as adaptation, support education, making individual talents aware, developing special talents, project production and management, are implemented in BILSEMs (Bolat, 2020). Among these programs, one of the programs prepared for students attending the support education program is the Future Awareness Psychoeducation Program. This program was created to support the development of primary school 3rd and 4th-grade gifted students studying at the BILSEM, considering their needs and developmental characteristics (Kırdök & Barın, 2021). The program is based on Super's (1990) Career Development in Children, Holland's (1973) Typology Theory, Savickas' (2002) Career Structuring Theory, and Parsons' Trait Factor Theory. Super (1990) defined four career development tasks for childhood: interest, control, belief and competence. Holland (1973) categorized occupational personality types as traditional, entrepreneurial, social, creative, investigative and realistic in his Typology Theory. The basic concepts of Savickas' (2002) Career Configuration Theory are career congruence, life themes and professional self. He also emphasized the role of the family in developing the vocational self. In his Trait Factor Theory, Parsons (1909) discussed career choice in three stages: getting to know the individual, getting to know occupations and placement. In the Future Awareness Psychoeducation Program, three basic competency levels, namely “Career Self, Awareness of Options and Decision-Making Competence,” were defined for students to recognize their interests and abilities, recognize vocational options and develop decision-making skills and achievements and activities were determined to enable students to reach the determined competencies (Kırdök & Barın, 2021). The frequent inclusion of activities related to interest, curiosity, planning, research, family, giving information about professions, matching professions, and key figures in the program shows that the features addressed by the theories in the program are reflected in the program.

Career development, which constitutes one of the main goals of education, is one of the important areas in which gifted students need to be supported (Karacan, 2018). Although it is stated that career-related attitudes and concepts are first formed during childhood (Ginzberg et al., 1951; Roe, 1956; Super, 1957), career theorists have ignored this situation with limited emphasis on childhood (Schultheiss, 2008). Achter and Lubinski (2005) stated that gifted students are already doing the work they plan to do in the future by the age of nine, so the programs structured in schools are too late for gifted students. In addition to this view, it is also mentioned that it is important for gifted students to have activities in primary school that encourage career-setting goals, to use biographies of prominent people for career exploration, and to introduce children to the business world (visits, parents' workplaces, guest speakers) (Greene, 2006). Therefore, career education for gifted students should be started at an early age and educational programs should be organized to ensure the career development of children at an early age.

The Future Awareness Psychoeducation Program is significant because it is the first program prepared to increase the career development of gifted children in our country. The program, which is envisaged to be implemented by psychological counselors/guidance counselors, aims to support the self and professional development of gifted students, help them make the most appropriate career choice for their potential, and enable them to build careers as productive individuals (Kırdök & Barın, 2021). In this direction, it can be said that the program, which consists of activities prepared to enable students to get to know themselves in terms of their interests and abilities, recognize professional options and develop decision-making skills, is of great importance in supporting the career development of gifted students at an early age.

Studies, such as the development of an effective program for the education of gifted individuals, the implementation process and evaluation of the program, meet an important need, such as the discovery of gifted children. In this sense, although there are studies in the literature on the adaptation program (Karadayı & Tanrıseven, 2022), support education programs (Ertürk, 2019; Polat & Polat, 2021) and individual talent awareness programs (Ülker, 2022) implemented in BILSEMs, to our knowledge, there is no study on the implementation and evaluation of the Future Awareness Psychoeducation Program. In addition, it was seen that there is limited research on the effectiveness of psychoeducation programs for the career development of gifted students (Eker, 2023).

In addition, many studies have been found in the literature to examine the effectiveness of BILSEM programs. There are studies aiming to evaluate the education programs in BILSEMs according to the opinions of students (Daz-Başar, 2020; Kayışdağ, 2018; Orman, 2020) teachers (Ertürk, 2019; Orman, 2020; Şenol, 2011) and administrators (Orman, 2020). In addition, Eser (2011) evaluated the education programs of BILSEMs with the Hammond Model. Torunoğlu (2023) examined the programs implemented in BILSEMs in the context of teacher, student and parent expectations. Revealing the appearance of the Future Awareness Psychoeducation Program, which was prepared for BILSEM students in 2021, in practice will make important contributions in identifying and eliminating the deficiencies in the program. In this context, examining the processes carried out regarding the Future Awareness Psychoeducation Program in detail and describing the current situation can contribute to the organization of more effective processes for the career development of gifted students and reveal the problems experienced. In addition, the results of this research will shed light on further research on career development programs for gifted students.

From this point of view, in this study, the reflection of the Future Awareness Psychoeducation Program on practice was examined and student acquisitions and opinions regarding the program were investigated. Answers to the following sub-problems were sought:

1. What are the acquisitions of gifted students regarding the Future Awareness Psychoeducation Program?
2. What are the opinions of gifted students about the Future Awareness Psychoeducation Program?

Method

In this study, the case study method was used to examine student achievements and opinions regarding the “Future Awareness Psychoeducation Program” prepared by the Ministry of National Education to support the career development of gifted students receiving education in BILSEM since 2021. According to Creswell (2021), a case study is a qualitative approach based on in-depth description of a current situation or situations within a certain period of time by collecting detailed information through multiple sources of information (interviews, observations, audio-visual documents, reports and materials) or revealing themes related to the situation. Within the scope of this research, the implementation process of the Future Awareness Psychoeducation Program was described in depth with qualitative data collection techniques, such as observation and interview. This research used a holistic single case design, one of the case study types. In single case designs, there is a single unit of analysis, such as an individual, an institution, a program or a school (Şimşek & Yıldırım, 2008). In this study, the Future Awareness Psychoeducation Program was accepted as the unit of analysis. The program, based on career self, awareness of options and decision-making competence areas, consists of four weeks, eight activities and 28 acquisitions (Kırdök & Barın, 2021). Detailed information about the activities in the program is presented in Table 1 in the data collection section.

Study Group

The study group of the research consisted of a group of eight gifted students attending the 4th grade of a BILSEM in the Tarsus district of Mersin province. Since it is recommended to work with student groups of 8-12 students instead of large groups in the implementation of the Future Awareness Psychoeducation Program (Kırdök & Barın, 2021), this study was conducted with eight students. Criterion sampling technique, one of the purposeful sampling techniques, was used in this study. Purposive sampling allows for an in-depth examination of information-rich situations according to the purpose of the research (Baltacı, 2018). Criterion sampling based on the purposive sampling method is the study of situations that meet the criteria determined by the researcher (Yıldırım & Şimşek, 2021). Within the scope of this study, the students who were compatible with the group work and who volunteered to participate in this study were included in the research group. The students who met the criteria determined in the formation of the research group were determined with the information obtained from the institution management. The reason for the selection of 4th-grade students within the scope of the research was

that the program implemented is for 3rd and 4th-grade students. Of the students participating in this study, four were female, and four were male.

Data Collection Tools

Interview Form for Future Awareness Psychoeducation Program

The Future Awareness Psychoeducation Program Interview Form was developed by the researcher to determine the views of the BILSEM students who participated in the program about the program. In the process of developing the interview form, a literature review was conducted and a draft form was prepared by the researcher. The draft form was submitted to the opinions of four experts, two in the field of educational programs and two in the field of psychological counseling and guidance. There were six open-ended interview questions in the interview form. The interview form included questions about what the program was about, the activities they remembered, the activities they enjoyed and did not enjoy, the benefits of the activities and what they learned, and their suggestions about the program.

Observation Form

Participant observation forms were created by the researcher to observe the acquisitions of the students regarding the Future Awareness Psychoeducation program. The observation form was created by considering the acquisitions of each session of the future awareness psychoeducation program. While creating the observation form, the acquisitions of each session were transformed into measurable and observable expressions. The evaluation of the form includes expressing which students were observed in each acquisition and which students were not observed and writing descriptions of which characteristics were observed for each of the observed students. The form was presented to four experts, two from the field of curriculum and instruction and two from the field of psychological counseling and guidance. Since video recording permission could not be obtained in the study, the data related to the completion of the observation form were collected by recording all activities with a voice recorder during the implementation of the program and the products of the students' activities during the implementation process were collected through the observation notes taken by the researcher after the implementation.

Data Collection Process

This study was implemented by the researcher in the 2nd semester of the 2022-2023 academic year and covered four week. In this 4-week period, the activities were implemented for 40 + 40 minutes for 80 minutes. The functioning of the psychoeducation program and session information are presented in Table 1.

Table 1

Future Awareness Psychoeducation Program Operation and Session Information

Session	Competence area	Topic	Number of gain	Activity(s)	Time
1st session	Career self	Recognizing interests and abilities-career adaptation skills	7	Things I like and can do-put the pieces together create your future	40 + 40
2nd session	Career self	Goal setting	5	Leaving my mark on the future-my planning story	40 + 40
3rd session	Career self	Psychological resilience-learning agility	9	Journey to the island of dreams-the color of learning	40 + 40
4th session	Awareness of options-decision-making ability	Getting to know professions-decision making	7	Professions BILSEM-I am determined	40 + 40

Table 1 shows the number of acquisitions, topics, activity titles and durations of the activities that were addressed according to the competency areas according to the weeks (Kırdök & Barın, 2021). For example, in the first week, two activities related to the competency area of career self were included to help students recognize their interests and talents and develop their career adaptation skills. For the first activity, "What I Like and What I Can Do," students were informed about the program in the preparation phase and an introductory activity was held. In the introductory activity, everyone took turns to say first their name and then something they liked to do. In the implementation phase, the implementer read the story of "Snow the Adventurer," made explanations about the story and asked questions. Then she asked the questions, "What do you like to do? What do you like to do? What do you do better?" and helped the students to establish a connection between their answers and their interests

and abilities. The practitioner distributed colored A4 papers to the students and had them make an airplane and the students wrote their interests on one of the wings of the airplane and their talents on the other.

After the students flew their airplanes, they examined the airplanes belonging to others and answered the practitioner's questions. In the evaluation part, the practitioner asked the students, "Which interests and talents did you realize today?" and asked them to write their interests on one wing and their talents on the other wing of the airplane visual in the "Reflections from the Activity Form" in the student application booklet and received the shares of the volunteer students.

The applications were carried out in the workshop where the students were studying at the BILSEM. The workshops were in a "U" session arrangement where students could see each other. Each lesson was recorded by the researcher with a voice recorder, and an observation form was filled out by the researcher and an expert after each session along with the data obtained from student products, voice recordings and researcher notes. After the program was implemented, one-on-one face-to-face interviews were conducted with each student participating in the program. The interviews were recorded using a digital voice recorder. Each interview with the students lasted an average of 10 minutes.

Future Awareness Psychoeducation Program is a program implemented by guidance teachers/psychological counselors (Kırdök & Barın, 2021). As the implementer of the program, the researcher completed her undergraduate education in the field of Guidance and Psychological Counseling and worked with gifted students by doing an internship in a Guidance and Research Center for two summer semesters (2018-2019). In this study, the "Future Awareness Psychoeducation Program" was implemented by the researcher and the data were collected by the researcher. In this context, it was foreseen that the researcher was in a participatory role and minimally affected the natural environment.

Findings

In the first sub-problem of this research, the answer to the question, "How are the acquisitions of gifted students regarding the BILSEM Future Awareness Psychoeducation Program?" was sought. The results of the observations regarding the students' acquisitions in the area of career self-competence, recognizing their interests and talents, and career adaptation skills are given in Table 2.

Table 2

Observation Results Regarding the Acquisitions of Gifted Students on Recognizing Their Interests and Talents-Career Adaptation Skills

Activity(s): What I like and what I can do-put the pieces together to create your future			
Topic: Recognizing interests and skills-career adaptability skills			
Competence: Career self			
Acquisitions	Observed	Not observed	
1. Expresses the activities he/she likes to do.	S1, S2, S3, S4, S5, S6, S7, S8		
2. Explain what they can do well.	S1, S2, S3, S4, S5, S6, S7, S8		
3. Expresses that their interests and abilities may be different from their peers.	S1, S2, S3, S4, S5, S6, S7, S8		
4. Expresses ways of research to satisfy his/her curiosity about his/her future.	S1, S2, S3, S4, S5, S6, S7, S8		
5. Explains the importance of taking responsibility for the future.	S1, S2, S3, S4, S5, S6, S7, S8		
6. Explains the importance of taking responsibility for the future.	S1, S2, S4, S5, S6, S7	S3, S8	
7. Expresses his/her interests related to working life	S1, S2, S3, S4, S5, S6, S7, S8		

As shown in Table 2, it was observed that almost all of the students observed all the acquisitions of the career self-competence domain. When we examined how the acquisitions were observed, it was seen that students expressed their interests in technology ($f = 1$), intelligence games ($f = 4$), social sciences ($f = 1$), scientific research ($f = 1$), art ($f = 7$), and sports ($f = 7$). Similarly, about the acquisition "Explains what he/she can do well," students stated their areas of talent as art ($f = 4$), mental activities ($f = 3$), sports ($f = 7$). Regarding the learning acquisition, "Expresses the ways of research to satisfy his/her curiosity about his/her future," students gave the following answers: studying at a university ($f = 2$), getting information from teachers ($f = 2$), taking courses ($f = 1$), going to the library ($f = 1$), getting support from the guidance service ($f = 1$), communicating with people ($f = 1$), getting information from experts ($f = 1$), researching on the internet ($f = 1$), researching from books ($f = 2$), researching with the relevant job ($f = 3$). Regarding the acquisition, "Expresses responsibilities for the future," most of the

students answered working hard ($f = 5$). This acquisition was not observed in students coded Ö3 and Ö8. The results of the observations regarding the acquisitions of gifted students on goal setting are given in Table 3.

Table 3

Observation Results Regarding the Acquisitions of Gifted Students in Goal Setting

Event(s): Leaving my mark on the future-my planning story		
Topic: Goal setting		
Competence: Career self		
Acquisitions	Observed	Not observed
1. Indicates the goals he/she wants to realize in the future.	S1, S2, S3, S4, S5, S6, S7, S8	
2. Expresses his/her responsibilities to realize his/her goals.	S1, S2, S3, S4, S5, S6, S7, S8	
3. Explains how planning is done.	S1, S2, S3, S4, S5, S6, S7, S8	
4. Develops measures against problems that may arise in the implementation of a plan.	S1, S2, S3, S4, S5, S6, S7, S8	
5. Gives examples of social entrepreneurship in his/her near and far environment.		S1, S2, S3, S4, S5, S6, S7, S8

As seen in Table 3, it was observed that almost all the acquisitions of the career self-competence domain were observed in all students. When we look at how the acquisitions were observed, it was determined that the students expressed their future goals as scientist ($f = 2$), doctor ($f = 4$), goalkeeper ($f = 1$), teacher ($f = 1$), business person ($f = 1$) and civil engineer ($f = 1$). Similarly, about the acquisition, "Expresses responsibilities to realize their goals," students expressed their responsibilities as training ($f = 1$), taking courses ($f = 1$), receiving appreciation ($f = 1$), working hard ($f = 1$), problem-solving ($f = 1$), being determined ($f = 2$), and studying ($f = 5$). Regarding the acquisition "Gives examples of social entrepreneurship in their immediate and distant environment," it was observed that all gifted students participating in the program ($f = 8$) did not know the concept of social entrepreneurship and therefore could not reach this acquisition. The observation results regarding the psychological resilience-learning agility acquisitions of gifted students are given in Table 4.

Table 4

Observation Results on the Acquisitions of Gifted Students on Psychological Resilience and Learning Agility

Activity(s): Journey to the island of dreams-the color of learning		
Topic: Psychological resilience-learning agility		
Competence: Career self		
Acquisitions	Observed	Not observed
1. Expresses his/her strengths.	S1, S2, S3, S4, S5, S6, S7, S8	
2. Expresses ways of coping with difficulties.	S1, S2, S3, S4, S5, S6, S7, S8	
3. Explains what the sources of support are.	S1, S2, S3, S4, S5, S6, S7, S8	
4. Expresses that people may encounter obstacles in their lives.	S1, S2, S3, S4, S6, S7, S8	S5
5. Explains the importance of believing in oneself in achieving success.		S1, S2, S3, S4, S5, S6, S7, S8
6. Expresses the effect of perseverance on the future.	S4	S1, S2, S3, S5, S6, S7, S8
7. Expresses the importance of adapting to new situations.	S1, S2, S5, S6, S7	S3, S4, S8
8. Expresses that they can benefit from their experiences in new situations.		S1, S2, S3, S4, S5, S6, S7, S8
9. Expresses the importance of motivation in learning.	S5, S6	S1, S2, S3, S4, S7, S8

As seen in Table 4, it was determined that most gifted students did not observe the acquisitions related to learning agility in the career self-competence domain. Regarding the acquisition "Expresses strengths," students expressed their strengths as playing soccer ($f = 1$), being patient ($f = 4$), designing ($f = 1$), problem-solving ($f = 1$), being persuasive ($f = 1$), being brave ($f = 5$), being determined ($f = 3$), being hopeful ($f = 1$), and not giving up ($f = 4$). Regarding the acquisition "Expresses ways of coping with difficulties," students used expressions, such as patience ($f = 4$), not giving up ($f = 7$) and perseverance ($f = 2$). Regarding the acquisition "Explains what the sources of support are," students expressed the sources of support as family ($f = 8$), teacher ($f = 5$), friend ($f = 3$), and expert ($f = 1$). Regarding the acquisition "Expresses that people may encounter obstacles in their lives," it was observed that one of the students (Ö5) could not express the obstacle he/she may encounter. It was observed that almost all of the students could not reach the learning acquisitions "Explains the importance of believing in oneself

in achieving success.” and “Expresses the effect of perseverance on the future.” Regarding the acquisition “Expresses the importance of adapting to new situations,” it was observed that this acquisition was observed in most of the students participating in the program ($f = 5$); students used expressions, such as using what they learned while adapting to new situations in the future ($f = 2$), making calculations ($f = 1$), using it in research ($f = 2$), and establishing friendships ($f = 1$). This acquisition was not observed in three students (Ö3, Ö4, Ö8). In addition, it was observed that all students could not reach the acquisition “Expresses that they can benefit from their experiences in new situations,” and the majority of them could not reach the acquisition “Expresses the importance of motivation in learning.” The results of the observations on the acquisitions of gifted students in recognizing professions and decision-making are given in Table 5.

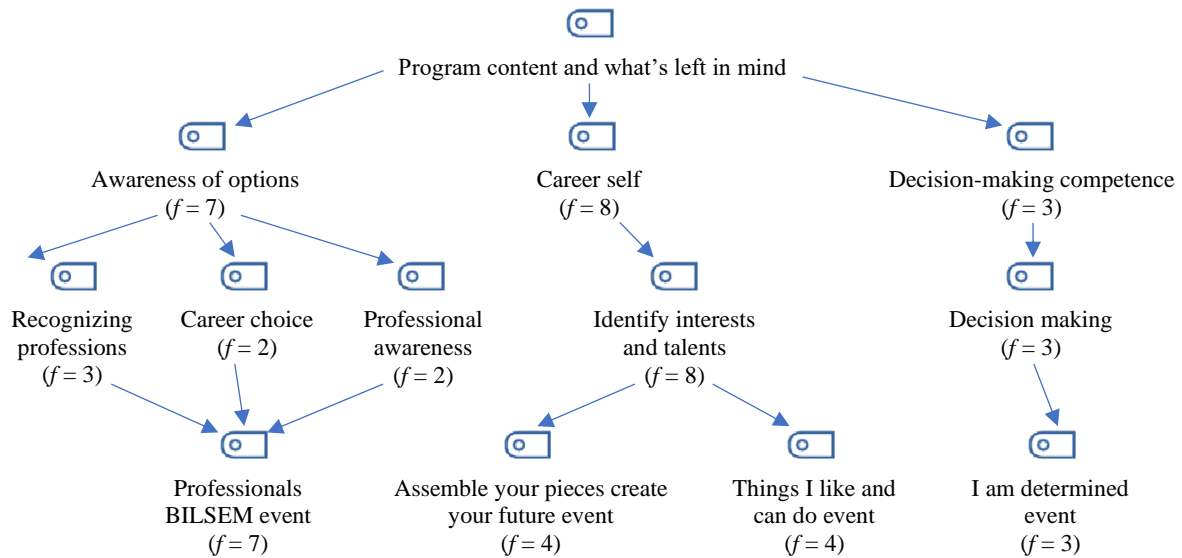
Table 5*Observation Results on The Acquisitions of Gifted Students in Recognizing Professions and Decision-Making*

Activity/s: Professions BILSEM-I am determined		
Subject: Recognizing professions-decision making		
Competence: Awareness of options-decision-making competence		
Acquisitions	Observed	Not observed
1. Name the professions in his/her immediate surroundings.	S1, S2, S3, S4, S5, S6, S7, S8	
2. Explains that there are other professions besides those in their immediate environment.	S1, S2, S3, S4, S5, S6, S7, S8	
3. Expresses that professions can do different jobs.	S1, S2, S3, S4, S5, S6, S7, S8	
4. Explains the relationship between personal characteristics and the qualifications required by professions.	S1, S2, S3, S4, S5, S6, S7, S8	
5. Explains the effects of his/her decisions on his/her future.	S1, S2, S3, S4, S5, S6, S7, S8	
6. Expresses that he/she can choose the appropriate one among different options.	S1, S2, S3, S4, S5, S6, S7, S8	
7. Expresses the importance of believing in oneself about what one can do in the future.	S2, S3, S4	S1, S5, S6, S7, S8

As seen in Table 5, almost all acquisitions of the competency area of awareness of options- decision-making competence were observed in all students. When we looked at how the acquisitions were observed, it was observed that the students expressed the appropriate options as swimming ($f = 4$), chess ($f = 3$), and piano ($f = 1$) about the acquisition “Expresses that he/she can choose the appropriate one among different options.” It is seen that the acquisition “Expresses the importance of believing in oneself about what one can do in the future” was observed in a small number of students, while it was not observed in four students.

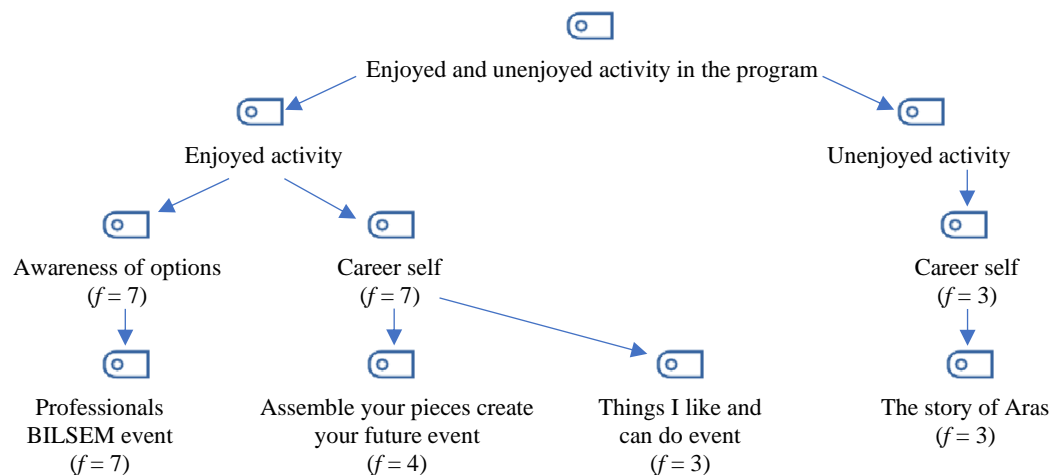
In the second sub-problem of this study, an answer to the question, “What are the views of gifted students on the Future Awareness Psychoeducation Program?” was sought. For this purpose, the findings related to the question, “What do you think the Psychoeducation Program is about? What do you remember from the activities? Can you explain?” The findings related to the question are presented in Figure 1.

When Figure 1 was examined, it was seen that most of the students' opinions ($f = 8$) were gathered under the code of recognizing interests and abilities. Direct quotations from the students' opinions are as follows: S1 stated, “I think it is about understanding vocational awareness. For example, whether we recognize professions or not (Awareness of Options). We talked about our interests and abilities. We did a puzzle about them (Career Self). We talked about decision-making and our professions (Decision-making Competence).” S2 expressed, “I think it helped us choose which profession to choose in the future. We learned a lot of professions. There was a map. I remembered the sailing ship. We wrote slogans. Lastly, we matched the professions. I remembered these (Awareness of Options). I remember the airplane activity. We wrote down our interests and skills. There was a puzzle activity. We made sentences using words (Career Self).” S3 shared, “We learned about professions. Professions that work with knowledge are scientists, and professions that work for people are teachers (Awareness of Options). The activities I remembered were mostly the airplane kite activity (Career Self) and the balloon activity (Awareness of Options).”

Figure 1*Content of the Program and Memorable Activities (n = 8)*

Note: BILSEM = Science and art center.

The second and third questions of the interview form, “What are the activities you enjoyed the most within the scope of the BILSEM Future Awareness Program? Why?” and “What are the activities that you do not enjoy within the scope of the BILSEM Future Awareness Program? Why?” are presented in Figure 2.

Figure 2*Activities Enjoyed and Not Enjoyed in the Program (n = 8)*

Note: BILSEM = Science and art center.

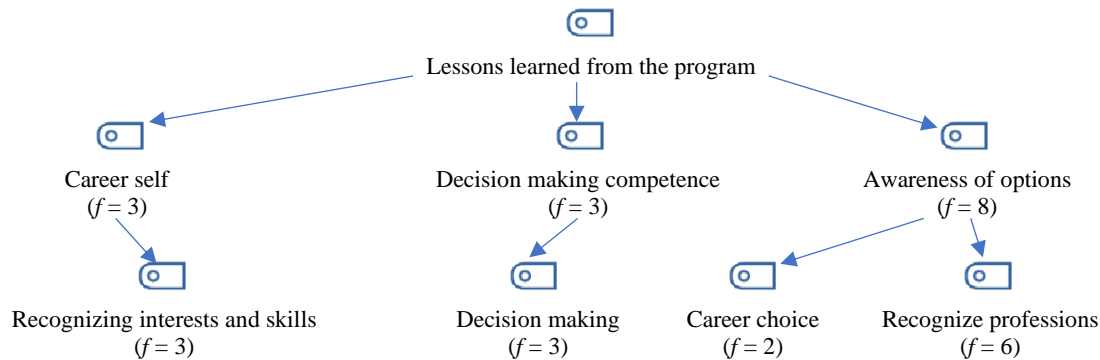
When Figure 2 is examined, it was seen that the students' opinions were collected under the code “Professions BILSEM” activity ($f = 7$) under the sub-theme of awareness of options in the theme of activities enjoyed; under the sub-theme of career self, under the codes “Put the Pieces Together, Create Your Future” activity ($f = 4$) and “What I Like and Can Do” activity ($f = 3$); and under the sub-theme of career self, under the theme of activities not enjoyed, under the code “Aras's Story” ($f = 3$). It was seen that the majority of the students' opinions about the activities they enjoyed were expressed as “Professions BILSEM” activity ($f = 7$) under the sub-theme of awareness of options. The activity that the students did not enjoy was collected in the activity “Aras's Story” under the sub-theme of career self. Direct quotations from the opinions of gifted students about the activities they enjoyed the most in the Future Awareness Psychoeducation Program are as follows: S2: “I enjoyed the airplane activity and the puzzle activity the most (Career Self). It was both fun and interesting. I liked learning about professions (Awareness of Options).” S3: “I enjoyed the activity about professions the most. What interested me was the fun

expression (Awareness of Options)." S4: "Aras's story because I don't like writing (Career Self)." S6: "I didn't like writing in Aras's story very much. There was no other one (Career Self)."

The findings related to the fourth question of the interview form, "Do you think the activities implemented within the scope of the BILSEM Future Awareness Program were useful? What do you think you learned? Did it help you get to know professions?" are presented in Figure 3.

Figure 3

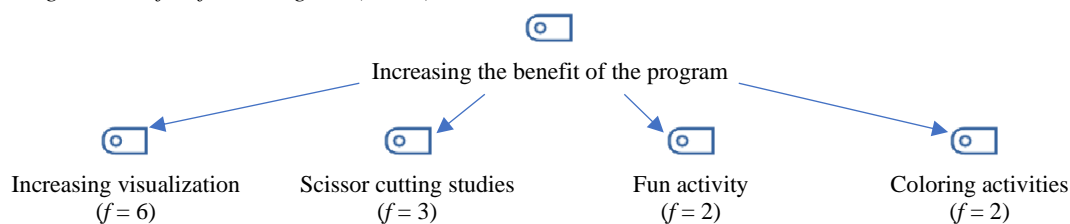
What Was Learned From the Program (n = 8)

When Figure 3 is examined, it was seen that all of the students stated that the activities implemented within the scope of the BILSEM Future Awareness Program were useful ($f = 8$). Direct quotations from the opinions of gifted students about what they learned in the Future Awareness Psychoeducation Program are as follows: S1: "Yes, I think so. First of all, I realized my interests and abilities. Then, I learned information about professions. We read a lot of papers and they always stayed in my mind. I learned that there is a profession called sociologist. I learned how to make quick decisions." S4: "I learned about professions. It was very useful for professions. I saw that there were professions I didn't know. I learned which ones were related to objects and which ones were related to people. I learned about economist, accountant, genetic engineering professions." S6: "Yes, I think so. I learned how to make better decisions. I learned more about my interests and abilities." The fifth question of the interview form was, "In your opinion, how would these activities be more useful? What kind of activities would increase the benefit of this program? Can you explain?" is presented in Figure 4.

Figure 4

Increasing the Benefit of the Program (n = 8)

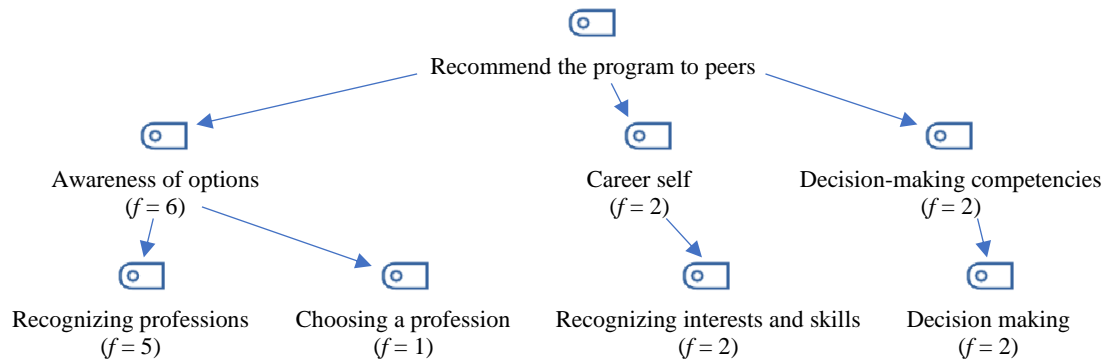
When Figure 4 is examined, it was seen that most gifted students ($f = 6$) expressed opinions about increasing the visuality to increase the benefit of the program. Direct quotations from the students' opinions on increasing the usefulness of the program are as follows: S6: "There can be more visual activities." S7: "There was a lot of writing in the activities; they could be more visual." S8: "There was a lot of writing. It would be better if there were more coloring and cutting games." The sixth question of the interview form, "Would you recommend participating in this program to other friends? How would you explain this program to them if you were to recommend it?" is presented in Figure 5.

As shown in Figure 5, most of the students' opinions about recommending the program to their peers were expressed as profession recognition ($f = 5$) under the sub-theme of awareness of options. Direct quotations from the students' opinions are as follows: S1: "I would especially recommend it to my friends like me who could not decide on a career choice. I would recommend it to my other friends to make better decisions." S6: "I would recommend it. I would say that we did different activities, I would give a few examples from the activities, I would explain that we have reached awareness about professions (Awareness of Options)." S7: "Yes, I would suggest it.

We performed good activities about professions. Then, we realized our interests and talents. In this respect, I would recommend it."

Figure 5

Recommending the Program to Peers (n = 8)

Discussion

Research findings indicate that gifted students have reached the acquisitions of the Future Awareness Psychoeducation Program in the career self-efficacy domain, especially in recognizing interests and talents and developing career adaptability skills. According to these findings, all students could articulate activities they enjoyed, things they were skilled at, ways in which their interests and talents might differ from their peers, responsibilities related to their future and interests related to their working lives. As Aktepe (2005) notes, understanding an individual requires an environment where they can express their abilities, interests, strengths and weaknesses, successes and failures, values, and attitudes. Career programs play a significant role in helping individuals develop self-awareness. At the elementary level, career development aims to strengthen children's self-concept and career awareness (Travis, 2020). Interests and talents also play a crucial role in career programs developed for gifted students (Hotaman, 2020). In the Future Awareness Psychoeducation Program, for example, awareness of interests and talents was fostered by introducing an adventurous dog named "Pamuk" and his talents and interests, followed by an activity where students flew paper planes, encouraging them to express their interests and talents. These activities allowed students to gain insights into their future by enhancing their self-awareness. Observational findings are further supported by students' feedback. All students reported that the program helped them recognize their interests and talents, recalling activities, such as "Things I Like and Can Do" and "Assemble the Pieces, Create the Future," as particularly memorable and enjoyable. Research also demonstrates the positive impact of career development programs on the career maturity of middle and high school students (Greene, 1973) and on the career development of sixth-grade students (Haynes, 1977). Similar findings show that career education programs at the elementary level positively impact students' career awareness (Barton & Cox, 2005; Colston et al., 2017; Soo et al., 2015). In a pilot study on career awareness programs for gifted students, Fox (1976) found the program effective in teaching mathematical concepts and increasing students' interest in scientific and mathematical careers. Eker (2023) also concluded that the Future Preparedness Psychoeducation Program positively contributed to gifted students' career development. In a study on gifted female students, Napier et al. (2024) highlighted the need for systematic integration of career programs into school curricula and continuous career education support. Reviewing related studies, it is evident that career programs implemented in elementary schools facilitate students' career development, enhance their self-awareness, and increase their career interests and awareness. Thus, there is a clear parallel between the findings from these studies and the current research results.

In shaping individuals' lives in the 21st century, it is emphasized that attention should be given to career stories, professional development, and career adaptability (Savickas, 2012). Career adaptability refers to the ability to adapt to changes and innovations that emerge in one's career life (Savickas, 2002). Career adaptability is also positively associated with motivation, decision-making, communication skills, goal-setting, taking responsibility, and problem-solving skills (Savickas, 2005). In this study, an activity titled "Assemble the Pieces, Create Your Future" was conducted, addressing career adaptability with four components: "future concern," "future control," "future curiosity," and "future confidence." The results indicated that gifted students reached acquisitions related to career adaptability skills. Students also described these activities as enjoyable and engaging, with some expressing that they would recommend them to their peers. This suggests that the engaging and interesting nature

of the activities may have played a role in students' reaching of the acquisitions. A review of existing studies reveals that career adaptability programs for high school students positively impact their career adaptability (Kim, 2022; Turan & Çelik, 2023), with findings similar to those observed in the implementation of the Future Awareness Psychoeducation Program. Another finding from the study indicated that while most students could explain the importance of taking responsibility for the future -a key aspect of career self-efficacy- two students did not reach this acquisition. This acquisition relates to the "Assemble the Pieces, Create Your Future" activity, which involved creating slogans from keywords provided in the activity's reflection form. Student feedback suggests this may have been due to the activity's writing-based nature. Additionally, students recommended that more visual elements be incorporated.

According to the research findings, gifted students participating in the Future Awareness Psychoeducation Program attained the acquisitions related to goal-setting in the domain of career self-efficacy. The findings show that all students articulated their future goals, expressed their responsibilities for achieving them, explained how to plan effectively, and developed preventive measures for potential obstacles in implementing a plan. In career planning, the most emphasized aspect among gifted students is job or career selection. At this point, it is essential for students to make healthy goal choices, which require self-awareness and an understanding of their values and needs (Shulman & Nurmi, 2010). In this study, the program's activity "Leaving My Mark on the Future" was used to help students with goal-setting by having them trace their hands on a blank page and then write down their goals, responsibilities for achieving them, individuals who could assist, potential obstacles, solutions, and steps to reach their goals. Observations showed that students reached all acquisitions of this activity. However, none of the students were able to provide examples of social entrepreneurship from their immediate or extended surroundings. This finding suggests that students were unfamiliar with the concept of entrepreneurship. Although previous research indicates that gifted students in BILSEMs exhibit higher levels of entrepreneurship than their peers in elementary schools (Çetin et al., 2017; Nacaroglu, 2020; Yıldız & Karaduman, 2023), the inability of students in this study to provide examples of social entrepreneurship is notable. Social entrepreneurship plays a vital role in career programs by developing knowledge and skills, creating social impact, and providing educational and experiential opportunities that influence career choices and job preferences (Singh et al., 2023; Sousa-Filho et al., 2023; Yulianah, 2023). Thus, an activity on social entrepreneurship was also included in the Future Awareness Psychoeducation Program. In this activity, an example text on social entrepreneurship was read, and students were asked questions like "Are there similar examples in your environment?" and "What might be the future impact of making such plans?" However, it was observed that students were unfamiliar with the concept of social entrepreneurship.

Goal-setting in career programs assists with uncovering new information, focusing on tasks, progressing toward goals, and enhancing motivation (Jason & Elpert, 2017). Career development programs aim to help participants set goals from various perspectives and work towards achieving them (Velasco et al., 2019). Similarly, activities conducted within the Future Awareness Psychoeducation Program contributed to helping gifted students define their goals.

According to the research findings, all students were able to articulate their strengths related to psychological resilience, ways of coping with challenges, and sources of support. Psychological resilience refers to an individual's ability to overcome adverse conditions and adapt to difficult circumstances successfully (Öz & Bahadır-Yılmaz, 2009). Psychological resilience is a key component of children's career programs. Providing psychological support and guidance during career development has been found to assist students in making more informed career choices and developing career competencies (Lyuova & Solyankina, 2020). Additionally, psychological resilience in career programs contributes to increased skill strength, flexibility, and the formation of implicit knowledge (Sart & Sezgin, 2023). To this end, activities focused on psychological resilience were included in the Future Awareness Psychoeducation Program; however, it was observed that students did not fully reach all of the acquisitions for these activities. According to the findings, one gifted student was unable to express that people might encounter obstacles in life, none of the students could explain the importance of self-belief in achieving success, and the majority were unable to articulate the impact of perseverance on their future. Many variables that may influence the psychological resilience of gifted students can be identified, such as self-esteem, peer relationships, and parental attitudes (Yörük-Topuz & Cihangir-Çankaya, 2022). Therefore, it is essential to consider these variables when evaluating the effectiveness of a program.

Parallel to some of the acquisitions related to psychological resilience, similar results were observed in acquisitions related to learning agility. It was noted that gifted students largely did not reach the learning agility acquisitions. Specifically, some students could not recognize the importance of adapting to new situations, none could express the value of drawing on past experiences in new situations, and most were unable to articulate the

significance of motivation in learning. Among the activities focused on learning agility, titled “Aras’s Story” activity stood out. During the interviews, students reported that they did not enjoy this activity, citing its writing-based format as the reason.

Learning agility is the ability of students to be flexible and agile in providing solutions to challenges and to adapt to new situations by leveraging past experiences (Hammami & Khemaja, 2019). Learning agility is important in career programs as it enables individuals to continuously develop themselves and employ new strategies to address future challenges. Furthermore, learning agility is a critical factor in identifying leadership potential and is closely associated with traits, such as curiosity and a desire to learn (Janson & Rawlings, 2022). The inability of gifted students to achieve learning agility acquisitions may be explained by motivational and environmental factors, similar to the findings related to psychological resilience. Besides internal factors like perfectionism and motivation, significant environmental factors, such as family and school context, are key variables affecting gifted students (Gönültaş & Serap, 2022). These factors encompass elements, such as the teacher’s role, teaching styles, and interactions with other gifted peers (Ambrose, 2023). Moreover, school climate, teacher and parental support play crucial roles in shaping the gifted students’ creativity, motivation, and skills (Susantya & Hawadi, 2019). Motivation, in particular, is a multifaceted and complex topic that has been a central focus in research on gifted education. Gifted students may be driven by both intrinsic and extrinsic motivation directing their engagement, desire to learn, and curiosity. Intrinsic motivation is related to curiosity, goal attainment, and the desire to discover new things (Snyder & Wormington, 2020), whereas extrinsic motivations are shaped by exam scores, rewards, verbal praise, parental and environmental factors (Barabwd et al., 2017). Therefore, it is essential to consider sources of motivation that could influence students’ attainment of program acquisitions.

The study found that gifted students successfully attained career option awareness and decision-making competencies as well as career recognition and decision-making within the Future Awareness Psychoeducation Program. According to these findings, nearly all students were able to identify professions within and outside their immediate environment, recognize different roles associated with each profession, explain the relationship between their personal attributes and the qualities of various careers, understand the impact of their choices on their future, and select the most suitable options among different choices. Research indicates that gifted students are aware of professional fields (Koyunlu-Ünlü & Dökme, 2017) and are knowledgeable about the career paths they are interested in, often expressing these interests (Balçın & Yavuz-Topaloğlu, 2018; Doğan, 2020; Oğurlu et al., 2015). Similarly, in this study, the students reached the acquisitions related to career awareness and decision-making through the Future Awareness Psychoeducation Program. Observations from student feedback also support these results. Most gifted students stated that the “Explore Careers with BILSEM” activity was particularly memorable and enjoyable, noting that they gained knowledge on career choices and learned about different professions. Additionally, students indicated they would recommend the program to their peers to learn about career awareness and selection.

The study also found that, regarding decision-making competence, all gifted students could explain the impact of their decisions on the future and express their ability to choose the most suitable option among different choices. Decision-making skills hold a crucial place in children’s career programs as they enable students to select appropriate educational options, make informed choices, recognize and solve problems, and prepare for life changes (Pekdoğan & Ulutaş, 2018; Siegfried et al., 2020; Vries & Kroukamp, 2023). Research by Ball et al., (1994) concluded that gifted students make decisions more efficiently and swiftly than their typically developing peers. Kaya and Bayra (2019) also determined that gifted students have strong decision-making skills. Studies have shown that career programs reduce students’ decision-making difficulties and enhance their decision-making competencies (Eker, 2023; Lam & Santos, 2018). Similarly, in this study, the psychoeducation program facilitated students’ achievement in decision-making. Student feedback aligned with the observation results, indicating that they found the decision-making activities memorable, learned decision-making skills, and expressed willingness to recommend the program to their peers. However, most students were unable to articulate the importance of self-belief regarding what they could achieve in the future, reflecting observed motivational deficiencies. Analysis of the program’s unreached acquisitions reveals that these are primarily motivational in nature. At this point, the program’s duration, in addition to other factors affecting learning, is considered significant in fostering affective traits. The psychoeducation program lasted four weeks, with one session per week featuring two activities per session, which proved insufficient for instilling certain affective acquisitions. A study by Gati et al. (2013) revealed that a five-day program did not affect students’ career decision-making difficulties and career decision self-efficacy, suggesting that programs need to be extended more. Tassel-Baska (1981) emphasized that gifted students require appropriate programs at each stage of their career development from preschool through grade 12 and

highlighted the necessity of involving relevant staff (such as classroom teachers, special education teachers, counselors, psychologists, and social workers) in these programs. Additionally, she stressed the importance of involving parents in implementing this model. Extending program sessions, spreading the program over a longer period, conducting sessions with smaller groups, and involving all program stakeholders could increase the program's effectiveness. Moreover, it is suggested that career development programs should highlight not only career concepts but also psychosocial elements, such as resilience and learning agility, which have been shown to offer various advantages in terms of performance across fields (Mitchell et al., 2022). Therefore, it can be concluded that psychosocial elements play a crucial role in achieving success in career programs.

Conclusions and Recommendations

The study indicates that the Future Awareness Psychoeducation Program provided activities that allowed students to engage in self-discovery, goal-setting, career awareness, decision-making, and the development of career adaptability skills. However, some students were unable to articulate the importance of taking responsibility for the future, and none could provide an example of social entrepreneurship. From this perspective, incorporating activities that would allow students to gain a deeper understanding of entrepreneurship and social entrepreneurship concepts is recommended.

Since it was found that students responded positively to engaging and enjoyable activities and felt bored during text-based activities, the program's proposed activities could be reviewed to include more active teaching methods. In this context, incorporating games and drama activities that promote active participation might enhance the program's effectiveness. The results showed that some students did not attain resilience acquisitions, while most did not attain learning agility acquisitions. Additionally, some students could not articulate the importance of self-belief regarding future achievements. The connection between unreached acquisitions and motivational factors suggests that career programs should include activities to foster intrinsic motivation.

However, limitations of this study include the program's four-week duration, its application to only one BILSEM, and its focus solely on children. Extending the number of sessions in career programs for gifted students, spreading the program over a longer period, conducting the program at different institutions, and involving program stakeholders in its implementation could enhance its effectiveness. Family involvement is also considered essential in career development programs. Incorporating family-based activities to support students in gaining skills in responsibility-taking and social entrepreneurship, where they have faced challenges, could be a potential solution.

Another limitation of this research was the limited time allocated for interviews with students. Due to their young age, students seemed unmotivated for the interview process and faced difficulties in providing detailed responses. Additionally, as the program was conducted outside regular program hours, further participant confirmation and additional interviews were not feasible. Thus, conducting longer-term studies that allow students to provide more detailed feedback is recommended. Student journals could also be used to encourage students to elaborate on their thoughts.

While the observational process provided more detailed data, it did not capture the program's long-term impact on students. Therefore, further research is recommended to explore how career development programs impact the long-term lives of gifted students. Additional recommendations for researchers include examining the motivational factors that may influence gifted students' attainment of program acquisitions and investigating their awareness of social entrepreneurship. Limitations, such as the lack of long-term observations, could also be noted in future studies.

Authors' Contributions

This article is derived from Mustafa Aydoğan's master's thesis prepared under the supervision of Prof. Işıl Tanrıseven at Mersin University Institute of Educational Sciences. The authors collaborated and contributed equally at all stages of the study.

Acknowledgment

I would like to thank my master's thesis advisor Prof. Dr. Işıl Tanrıseven for her support throughout the process.

References

- Achter, J. A., & Lubinski, D. (2005). Blending promise with passion: Best practices for counseling intellectually talented youth. In S. D. Brown & R. W. Lent (Eds.), *Career development and counseling: Putting theory and research to work* (pp. 600-624). John Wiley & Sons Inc.
- Aktepe, V. (2005). Eğitimde bireyi tanımanın önemi [The importance of knowing the individual in education]. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(2), 15-24.
- Ambrose, D. (2023). Interdisciplinary insights that reveal contextual influences on the development of giftedness and talent. *Education Sciences*, 13(7), 690. <https://doi.org/10.3390/educsci13070690>
- Balçın, M. D., & Yavuz-Topaloğlu, M. (2018). Gelecekte seçmek istedikleri mesleklere ilişkin öğrenci görüşleri [Students' views on the professions they would like to choose in the future]. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(3), 1331-1359. <https://doi.org/10.17240/aibuefd.2018.18.39790-471124>
- Ball, C., Mann, L., & Stamm, C. (1994). Decision-making abilities of intellectually gifted and non-gifted children. *Australian Journal of Psychology*, 46(1), 13-20. <https://doi.org/10.1080/00049539408259464>
- Baltacı, A. (2018). Nitel araştırmalarda örnekleme yöntemleri ve örnek hacmi sorunsalı üzerine kavramsal bir inceleme [A conceptual review on sampling methods and sample size in qualitative research]. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 231-274. <https://dergipark.org.tr/en/pub/bitlissos/issue/38061/399955>.
- Barabwd, H. S. M., Nor, M. Y. B. M., & Ishak, N. M. (2017). Gifted students' motivation and its impact on the development of their giftedness. *Journal of Education in Black Sea Region*, 3(1), 25-38.
- Barton-Cox, F. (2005). *The effects of a career education program on the career choices of fifth grade students* (Publication No. 3206075) [Doctoral dissertation, University of North Texas]. ProQuest Dissertations and Theses Global.
- Bolat, H. (2020). Üstün zekalı ve yetenekli öğrencilerin Bilim ve Sanat Merkezi'ndeki ve okuldaki sosyal bilgiler dersine yönelik metaforik algıları [The metaphorical perceptions of the gifted and talented students towards social studies lesson in the science and art centre and in their school]. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(4), 1135-1144.
- Colston, N., Thomas, J., Ley, M. T., Ivey, T., & Utley, J. (2017). Collaborating for early-age career awareness: A comparison of three instructional formats. *Journal Of Engineering Education*, 106(2), 326-344.
- Creswell, J. W. (2021). *Nitel araştırma yöntemleri: Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni [Qualitative Inquiry & Research Design Choosing Among Five Approaches]* (M. Bütün & S. B. Demir, Trans. Eds.). Siyasal Kitapevi. (Original book published 2013)
- Çetin, Ş., Şahin, Ç., Mertol, H., Arcagök, S., & Girgin, D. (2017). Öğrencilerin sosyal bilgiler dersindeki girişimcilik becerileri: BİLSEM ve ilkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin karşılaştırılması [Students' entrepreneurship skills in social studies course: Comparison of fourth grade students of Science and Art Centers and primary school]. *Turkish Journal of Giftedness & Education*, 7(2), 110-125.
- Daz-Başar, T., Karagölge, Z., & Ceyhun, İ., (2020). Üstün yetenekli öğrencilerin kimya dersine yönelik görüşlerinin incelenmesi: Erzurum BİLSEM örneği [Examining the views of gifted students towards chemistry course: Erzurum Science and Art Centers case]. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 41, 159-179. <https://doi.org/10.33418/ataunikkefd.784362>
- Doğan, A. (2020). Üstün yetenekli öğrencilerin meslek tercihleri [Gifted students' career preferences]. *Turkish Studies*, 15(5), 3277-3300.
- Eker, A. (2023). Examining the effect of the future readiness psychoeducation program on gifted students' career decision-making competencies and future expectations. *Journal for the Education of Gifted Young Scientists*, 11(3), 497-506. <https://doi.org/10.17478/jegys.1348101>
- Ertürk, A. (2019). *Bilim ve Sanat Merkezleri destek eğitim programının sınıf öğretmenleri görüşlerine göre incelenmesi [An examination of the science and art centers (BİLSEM) support education program based*

- on form teachers' views] (Tez Numarası: 575650) [Yüksek lisans tezi, Trabzon Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Eser, Y. (2011). *Bilim ve Sanat Merkezleri'nin eğitim programlarının Hammond modeliyle değerlendirilmesi* [Evaluation of Science and Art Centres education curriculum using Hammond model] (Tez Numarası: 300427) [Doktora tezi, Fırat Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Fox, L. H. (1976). Career education for gifted pre-adolescents. *Gifted Child Quarterly*, 20(3), 262-273. <https://doi.org/10.1177/001698627602000308>
- Gati, I., Ryzhik, T., & Vertsberger, D. (2013). Preparing young veterans for civilian life: The effects of a workshop on career decision-making difficulties and self-efficacy. *Journal of Vocational Behavior*, 83(3), 373-385.
- Ginzberg, E., Ginsburg, S. W., Axelrad, S., & Herma, J. L. (1951). Occupational choice: An approach to a general theory. *Columbia University Press*.
- Gönültaş, A., & Serap, E. (2022). Özel yetenekli öğrencilerde beklenmedik başarısızlık ve olası nedenleri [Unexpected failure in gifted students and possible causes]. *Milli Eğitim Özel Eğitim ve Rehberlik Dergisi*, 2(3), 177-211.
- Greene, M. J. (2006). Helping build lives: Career and life development of gifted and talented students. *Professional School Counseling*, 10(1), 34-42. <https://psycnet.apa.org/doi/10.5330/prsc.10.1.b55j504360m48424>
- Greene, S. (1973). *The relationship between a developing career education program and the career maturity of secondary school students* (Publication No. 3206075) [Doctoral dissertation, Kansas State University]. ProQuest Dissertations and Theses Global.
- Hammami, J., & Khemaja, M. (2019). Towards agile and gamified flipped learning design models: Application to the system and data integration course. *Procedia Computer Science*, 164, 239-244. <https://doi.org/10.1016/j.procs.2019.12.178>
- Haynes, F. (1977). *A comparison of career maturity and occupational aspirations: Of black elementary students in a career education program with black elementary students not in a career education program* (Publication No. 7731117) [Doctoral dissertation, Brigham Young University]. ProQuest Dissertations and Theses Database.
- Holland, J. L. (1973). *Making vocational choices: A theory of vocational personalities and work environments*. Prentice-Hall.
- Hotaman, D. (2020). Üstün zekâlı ve yetenekli öğrencilerin eğitiminde fırsat eşitliği açısından eğitim programının önemi [The importance of the education program in terms of equal opportunity in the education of gifted and talented students]. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 13(70), 530-537. <https://doi.org/10.17719/IJSR.2020.4112>
- Janson, K., & Rawlings, M. (2022). What do we mean by learning agility? In K. Janson & M. Rawlings (Eds.), *Determining leadership potential* (pp. 116-128). Routledge.
- Jason, C., & Elpert, L. R. (2017). Goal setting: Effective strategies to plan for a successful career. In R. Habicht & M. Gulati (Eds.), *Hospital medicine* (pp. 45-53). https://doi.org/10.1007/978-3-319-49092-2_5
- Karacan-Özdemir, N. (2018). Ekim Düşü filminin üstün yetenekli öğrencilerin kariyer gelişimleri açısından incelenmesi [Investigation of the movie October Dream in terms of career development of gifted students]. *Milli Eğitim Dergisi*, 47(1), 31-52.
- Karadayı, H. İ., & Tanrıseven, I. (2022). Bilim ve Sanat Merkezleri'nde uygulanan uyum eğitim programının incelenmesine yönelik bir durum çalışması [A case study to examine the adaptation education program implemented in Science and Art Centers]. *The Journal of Academic Social Science*, 10(130), 215-234.
- Kaya, F., Oğurlu, U., & Hızlı, E. (2015). Career decisions of gifted students in Turkey. *Journal of European Education*, 5(1), 35-51.
- Kaya, Z., & Bayra, E. (2019). Özel yetenekli öğrencilerin üst düzey düşünme becerileri [High-level thinking skills of gifted students]. *Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(2), 49-76. <https://doi.org/10.30561/sinopusd.644745>

- Kayışdağ, E. (2018). *Bilim ve Sanat Merkezleri'nin eğitim programlarının öğrenci görüşlerine dayalı olarak değerlendirilmesi [Evaluation of science and art center's education programs based on student opinions]* (Tez Numarası: 555026) [Yüksek lisans tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Kırdök, S., & Barın, A. (2021). *Bilim ve sanat merkezleri gelecek farkındalığı psikoeğitim programı [Future awareness psychoeducation program for science and art centers]*. Afşar Medya Matbaacılık.
- Kim, J. (2022). Development and effectiveness verification of an online career adaptability program for undergraduate students. *Frontiers in Psychology, 13*, 857111. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.857111>
- Koyunlu-Ünlü, Z., & Dökme, İ. (2017). Özel yetenekli öğrencilerin FeTeMM'in mühendisliği hakkındaki imajları [Images of gifted students about engineering in STEM]. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 7(1)*, 196-204. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/trkefd/issue/27304/287435>
- Lam, M., & Santos, A. (2018). The impact of a college career intervention program on career decision self-efficacy, career indecision, and decision-making difficulties. *Journal of Career Assessment, 26(3)*, 425-444. <https://doi.org/10.1177/1069072717714539>
- Lyusova, O. V. & Solyankina, L. Y. (2020). Psychological support for career development in modern adolescents. *Stage of Vocational Education, 1(53)*, 35-44.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook* (2nd ed.). Sage.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2019). *Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü BİLSEM Yönergesi [General Directorate of Special Education and Guidance Services, Art and Science Center's Directive]*. http://orgm.meb.gov.tr/meb_ıys_dosyalar/2015_09/18101802_bilimvesanatmerkezleriynergesi
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2022). *Bilim ve Sanat Merkezleri Öğrenci Tanılama Kılavuzu [Science and Art Centers Student Identification Guide]*. <https://orgm.meb.gov.tr/www/2018-2019-bilim-ve-sanat-merkezleri-ogrenci-tanilama-ve-yerlestirme-kilavuzu-yayimlandi/icerik/1121>
- Mitchell, T. O., Cowburn, I. H., Piggott, D., Littlewood, M. A., Cook, T., & Till, K. (2022). Fostering psychosocial characteristics within an english soccer academy. *The Sport Psychologist, 36(2)*, 139-149.
- Nacaroğlu, O. (2020). Özel yetenekli ve normal gelişim gösteren öğrencilerin 21. yüzyıl becerilerinin incelenmesi [Examining the 21st century skills of gifted and normally developing students]. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences, 53(2)*, 693-722. <https://doi.org/10.30964/auebfd.615067>
- Napier, R. D., Jarvis, J. M., Clark, J., & Halsey, R. J. (2024). Influences on career development for gifted adolescent girls in selective academic programs in Australia. *Gifted Child Quarterly, 68(1)*, 49-64. <https://doi.org/10.1177/00169862231201604>
- Orman, S. (2020). *Değerler eğitimi bağlamında BİLSEM eğitim programlarına ilişkin öğrenci, öğretmen ve yönetici görüşleri [Opinions of students, teachers and administrators regarding BİLSEM education programs in the context of values education]* (Tez Numarası: 636744) [Yüksek lisans tezi, Fırat Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Öz, F., & Bahadır-Yılmaz, E (2009). Ruh sağlığının korunmasında önemli bir kavram: Psikolojik sağlamlık [An important concept in the protection of mental health: Psychological resilience]. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi, 16(3)*, 82-89. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/hunhemsire/issue/7841/103278>
- Parsons, F. (1909). *Choosing a vocation*. Houghton Mifflin Company.
- Pekdoğan, S., & Ulutaş, İ. (2018). Karar verme becerileri eğitim programının okul öncesi dönem çocuklarının karar verme becerileri üzerindeki etkisi [The effect of decision-making skills training program on decision-making skills of preschool children]. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 19(1)*, 230-244. <https://doi.org/10.17679/inuefd.325966>
- Polat, M., & Polat, İ. (2021). Özel yetenekli öğrenciler için hazırlanmış destek eğitim programının incelenmesi [Examination of the support education program prepared for gifted students]. *Academia Eğitim Araştırmaları Dergisi, 6(1)*, 103-123. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/egitim/issue/58093/836129>
- Roe, A. (1956). *The psychology of occupations*. John Wiley & Sons.

- Sart, G., & Sezgin, F. H. (2023, March 6-8). *The relationship between psychological resilience and career adaptability in university students* [Paper presentation]. 17th International Technology, Education and Development Conference, Valencia, Spain. <https://doi.org/10.21125/inted.2023.1308>
- Savickas, M. L. (2002). Career construction: A developmental theory of vocational behavior. In D. Brown & R. W. Lent (Eds.), *Career choice and development* (4th ed., pp. 149-205). Jossey-Bass.
- Savickas, M. L. (2005). The theory and practice of career construction. In S. D. Brown & R. W. Lent (Eds.), *Career development and counseling: Putting theory and research to work* (pp. 42–70), Wiley.
- Savickas, M. L. (2012). Constructing careers: Actor, agent, and author. *Journal of Employment Counseling*, 48(4), 179-181.
- Schultheiss, D. E. (2008). Current status and future agenda for the theory, research, and practice of childhood career development. *Career Development Quarterly*, 57(1), 7-24.
- Sezginsoy, B. (2007). *Bilim ve Sanat Merkezi uygulamasının değerlendirilmesi [An evaluation on science-art center implementation]* (Tez Numarası: 206477) [Yüksek lisans tezi, Balıkesir Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Shulman, S. & Nurmi, J. E. (2010). Understanding emerging adulthood from a goalsetting perspective. *New Directions For Child And Adolescent Development*, 2010(130), 1-11. <https://doi.org/10.1002/cd.277>
- Siegfried, R., Haraldur, A., Liliane, E., & Thordur, V. F. (2020, November 16-19). *Decision skills in engineering programs: A key for a VUCA era* [Paper presentation]. WEEF/GEDC 2020: World Engineering Education Forum and the Global Engineering Deans Council, Cape Town, South Africa. <https://doi.org/10.1109/WEEF-GEDC49885.2020.9293669>
- Singh, A., Chakraborty, S., & Patoju, S. K. S. (2023). Career choices and job preferences of social entrepreneurship graduates: Implication for redefining “success” of social entrepreneurship education. *Social Enterprise Journal*, 19(5), 459-480.
- Snyder, K. E., & Wormington, S. V. (2020). Gifted underachievement and achievement motivation: The promise of breaking silos. *Gifted Child Quarterly*, 64(2), 63-66.
- Soo Y., S., Adedokun, O., Wackerly, A., Parker, L. C., Mennonno, A., & San Miguel, S. (2015). Changes in elementary student perceptions of science, scientists, and science careers after participating in a curricular module on health and veterinary science. *School Science & Mathematics*, 115(6), 271. <https://doi.org/10.1111/ssm.12129>
- Sousa-Filho, J. M. D., Granados, M. L., & Lacerda-Fernandes, J. A. (2023). Social entrepreneurial intention: educating, experiencing and believing. *Studies in Higher Education*, 48(7), 1067-1081.
- Super, D. E. (1957). *The psychology of careers: An introduction to vocational development*. Harper & Row.
- Super, D. E. (1990). A life-span, life-space approach to career development. In D. Brown (Ed.), *Career choice and development* (2nd ed., pp. 197-261). Jossey-Bass.
- Susantya, C. D., & Hawadi, L. F. (2019, September 13-14). *Teacher characteristics and gifted student engagement as influencing factors on academic performance in junior high school* [Paper presentation]. 2nd International Conference on Intervention and Applied Psychology (ICIAP), Depok, Indonesia. <https://doi.org/10.2991/iciap-18.2019.47>
- Şenol, C. (2011). *Üstün yetenekliler eğitim programlarına ilişkin öğretmen görüşleri (BİLSEM örneği) [Views of teachers about gifted curriculum (case of BİLSEM)]* (Tez Numarası: 289684) [Yüksek lisans tezi, Fırat Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Tassel-Baska, J. (1981). A comprehensive model of career education for gifted and talented. *Journal of Career Education*, 7(4), 325-331. <https://doi.org/10.1177/089484538100700410>
- Torunoğlu, H. (2023). *Bilim ve Sanat Merkezleri'nde uygulanan programların öğrenci veli ve öğretmen beklentilerine göre değerlendirilmesi [The evaluation of programmes implemented at science and art centers according to the expectations of students parents and teachers]* (Tez Numarası: 782214) [Doktora tezi, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

- Travis, K. P. (2020). *The impact of career development education on the career awareness of fifth grade public school students toward career choice* (Publication No. 27961236) [Doctoral dissertation, Widener University]. ProQuest Dissertations and Theses Global.
- Turan, M. E., & Çelik, E. (2023). The effect of a career adaptability psycho-educational programme on coping with career indecision and career adaptability: A pilot study. *Counselling and Psychotherapy Research*, 23(3), 709-717. <https://doi.org/10.1002/capr.12607>
- Ülker, S. (2022). *BİLSEM fen bilimleri dersi öğretim programı bireysel yetenekleri fark ettirme kazanımlarının yenilenmiş Bloom taksonomisine göre incelenmesi ve ders planları oluşturulması [Examination of acquisitions concerning recognition of individual abilities in the BİLSEM' curriculum according to the revised Bloom's taxonomy and devising lesson plans]* (Tez Numarası: 753352) [Yüksek lisans tezi, Balıkesir Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Velasco, F., Batista-Foguet, J. M., & Emmerling, R. J. (2019). Are we making progress? Assessing goal-directed behaviors in leadership development programs. *Frontiers in Psychology*, 10, Article 1345. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.01345>
- Vries, M. S., & Kroukamp, H. (2023). Decision-making skills in the fourth industrial revolution. *Teaching Public Administration*, 41(3), 389-407.
- Yıldırım A., & Şimşek H. (2021). *Nitel araştırma yöntemleri [Qualitative research methods]*. Seçkin Yayınevi.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri [Qualitative research methods in social sciences]*. Seçkin Yayınevi.
- Yıldız, A., & Karaduman, E. (2023). A comparison of entrepreneurship of 5th-grade gifted and non- gifted students. *Bartın University Journal of Faculty of Education*, 12(4), 691-703.
- Yulianah, F. (2023). The concept of social entrepreneurship as a form of social motives and career paths according to a psychosocial perspective. *Neo Journal of Economy and Social Humanities*, 2(1), 40-45.
- Yörük-Topuz, İ., & Cihangir-Çankaya, Z. (2022). Özel yetenekli öğrencilerin psikolojik sağlamlığının yordayıcıları: Benlik saygısı, akran ilişkileri ve ebeveyn tutumları [Predictors of psychological resilience of gifted students: Self-esteem, peer relationships and parental attitudes]. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 23(2), 271-294. <https://doi.org/10.21565/ozelegitimdergisi.742426>